

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Laetitiae Perfectae Artificium In Conscientiae Recta Efformatione
inuentum, & per Adventuales Conciones expositum ac demonstratum

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1667

Tractatus XIII. De Contritionis imperfectae, seu Attritionis naturâ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11367

TRACTATUS XIII.
DE CONTRITIONIS IMPERFECTÆ
SEV ATTRITIONIS NATURA.

Inclinaui cor meum ad faciendas justificationes
in æternum, propter retributionem. Psal. 118.
v. 112. Confige timore tuo carnes meas à ju-
diciis enim tuis timui. Psal. 118. v. 120.

*Ostenditur actum Attritionis esse bonum & utilem. Refuta-
tur duplex doctrina; Lutheri scilicet, & Doctoris cuius-
dam Neoterici, de Attritione conceptâ ex spe Glorie, aut
timore Inferni. Et Lutherus quidem Attritionem hanc
docuit esse actum malum & damnabilem; Neotericus verò,
quod licet bonus sit, non possit tamen ab illo bene ex-
erceri. Vterque perperam.*

P R O O E M I V M.

M Agnis animorum motibus, per hosce annos, in
controuersiam deducta est constantissima Eccle-
siae de Attritione doctrina, quâ tanquam indubi-
tatum statuitur, Attritionem, seu, vt Tridentinum loquitur, *Contritionem imperfectam, quæ At-* Trid. sess.
14. c. 4.
*tritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati
consideratione, vel ex gehennæ, & penarum metu communiter con-
cipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ ..... donum
Dei esse, & Spiritus Sancti impulsu. Et quamuis sine Sacramen-
to Pœnitentiæ, per se ad justificationem perducere peccatorem ne-
queat,*

queat, tamen eum, ad gratiam Dei in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam, disponere. Magnis inquam tumultibus, vltimis hisce annis, non tantùm scholæ perstrepuere, sed & concionantiam pulpita sunt repleta, dum sententiam illam & praxim communem Ecclesiæ, non tantùm vocant in dubium, sed & proscribunt penitus: inutilem omnino asserunt ad gratiam, etiam cùm Sacramento promerendam; plebem eiusmodi falsimoniis prorsus decipi, Sacramenta profanari, neque Pœnitentiã recte administrari: denique ad Charitatem reducenda esse omnia virtutum exercitia, legitimæ virtutes vt sint. Audio quidem istos Charitatis perfectissimæ patronos. Sed non satis id percipio, Charitatis tam studiosi cùm sint, non omnia ab iis etiam ex Charitatis præscripto agi. Certe Paulina, id est Christiana Charitas, benigna est, non emulatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non querit que sua sunt, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Hæc autem quo pacto conuitis & calumniis aptari possint, quibus ipsis contrarios, id est orthodoxè sentientes impetunt, publicèque, & priuatim etiam, femellarum inter greges proscindunt & dilacerant, ego sanè hætenus non capio. Omnia quidem dissimulari possent, & cum charitate quæ omnia suffert, æquo animo sustineri: illud tamen tolerandum non est, populum hisce clamoribus decipi, veritatemque clarissimam obduci tenebris. Quid, quòd eò impudentiæ deuenerit nuper nescio quis anonymus, qui libello clanculùm euulgato & in Flandriæ Concilio meritissimè proscripso, sententiam Ecclesiæ tam constantem ausus est Impietatis accerfere, eamque Impiam proclamare, vtpote vt ait, *que ex vanæ Philosophiæ deducta sit principijs, tam contra Deum impijs, quam animarum saluti perniciosis.* Atrox imprimis visa est hæc Censura, & Ecclesiasticæ praxi, ac Sacro-sancto Concilio Tridentino admodum injuria. Itaque vt Attritioni detrahatur inuidia, omnibusque constet, non nisi fictos ementitosque fucos esse quos illi obiiciunt, vt populo imponant & in transfuersa agant incautum; operæ pretium me facturum existimo, si falsis rationibus quas passim obtrudunt, laruam detraxero; & quæ Attritionis substantiam atque effecta concernunt, liquidò proponam. Et hoc quidem Tractatu contra Lutherum agendum est primò, qui Attritionem omnino condemnat vt malam, ac pròinde è virtutum

Multis conuictis rectè de Attritione sentientes impetuntur:

dubitatur an ex charitate Christiana.

1. Cor. 13.
v. 4. &
sq.

numero proscribendam esse statuit. Lenius sed non verius agit Neotericus, dum, quamuis non malam esse fateatur, tamen à nemine docet posse bene exerceri, & sic gratiæ consequendæ censet inutilem. Utrumque discutiamus modò; cætera quæ Attritionis effecta spectant, sequenti Tractatu prosecuturi.

S. I.

Proponitur controuersia momentum & status.

*Omittenda
non est hæc
materia,
quia sum-
mi est mo-
menti.*

Neminem arbitror mihi versurum vitio, aut laturum incommodè, si hæc quæ bonum Europæ tractum, non sine variâ animorum inclinatione pro partium studio peruagata est controuersia, à me tractanda sumatur in manus. Magni sanè momenti est, & non negligenda res. Et cum virtutem efficaciamque tangat Sacramenti, à Christo instituti ad reconciliationem cum Deo ineundam, ad sedandos animi tumultus, ad pacem Conscientiæ reducendam; esset profectò dura veritatis Christianæ studio, pacisque cum Deo ineundæ cupido imposita conditio, si veritatem edoceri prohiberetur; aut ea illi proponi non possent quæ eum in veteri Sacramentorum vsu stabiliant, pacemque reddant, per noua & commentitia dogmata fortasse percusso; quasi si hæctenus (vt volunt hi neoterici veteris Ecclesiasticæ disciplinæ, si placet, assertores) à vero Sacramenti Pœnitentiæ cultu turpissimè disciuisset. Patiantur itaque illi, qui turbandi omnia licentiam sibi assumpserunt, me quid sit de re, quid veritas ferat Catholica, sine conuitiis, vt suus detur veritati locus, & rem vt res est, placidè proponere. Et id quidem eò agetur à me libentius, quòd summi planè ponderis rem hanc asserat Ianssenius. Dicit enim, & non abs re, *Non esse disceptationem de lanâ caprinâ, aut de exigua re, sed pertinere ad ipsa ..... Christianæ discipline principia.* Ita est, ita sentio. Nemo igitur Catholicus id ægrè ferre poterit, qui verè & non nomine tenus est Catholicus, Christianæ disciplinæ principia & fundamenta ab homine orthodoxo propugnari, dum aut luxantur aut conuelluntur. Quis id agit inquis? Clarè respondeo. A Lutero conuelluntur aperto Marte, impetuntur ariete: sed tectè & quasi per cuniculos suffodiuntur

Ianss. to 3.
l. 5. c. 31.

fodiuntur & luxantur à Doctore quodam Neoterico. Utrumque ostendo.

2. Atque vt ordine & clarè tota decurrat disceptatio, quæstionis status exponendus est breuiter. Satis id quidem notum est, quod cum teneris annis ex institutione majorum hausimus, duo esse quæ animum à peccato committendo retrahant, & quæ ad commissi pœnitentiam feriam, peccatorem sceleris conscium reducant. Motiua Pœnitentiæ hæc vocant Theologi. Et primum quidem, quodque Tractatu præcedenti exposuimus, ex mero sinceroque Amore Dei ducit exordium; talis nimirum quòd sit Deus, qui ob infinitam bonitatem ipsi congenitam, aut potius, vt Theologicè loquar, identificatam, omni etiã amore sit dignissimus; & cuius sanctissimam voluntatem omnes omnino, quotquot in orbe sunt, aut futuræ sunt creaturæ, jure meritissimo exequantur. Atque hinc oritur *Filialis ille timor*, Patrique amantissimo debita reuerentia, quâ homo ab offendendo tam bono Deo retrahitur. Et si peccasse contingat; ex eadem radice oritur Dolor animi: qui quia ex tam nobili stirpe, Amore scilicet Dei dilecti super omnia, enascitur, virtutem radicis secum trahit, estque in suo genere omnino perfectus. Timor hic, filialis inquam, is est ad quem optandum esset vnumquemque contendere, & ex eo quæcumque Deo exhibet virtutum exercitia depromere. Verissimum id est omnino, neque id quod nemo negat, tories ab aduersariis erat inculcandum. Istud autem hîc non agimus quid sit melius, nec quid sit optimum, sed quid sit licitum, quid sit bonum.

Quid sit timor filialis & quæ eius effecta.

3. Cùm itaque ad tantum perfectionis gradum non cuiuis, neque etiam cui aliquando datur hæc gratia, tamen semper & quouis tempore derur ascendere; secundus est Dei Timor, quem Theologi cum SS. Patribus *seruilem* vocant. Is autem dicitur, cùm homo non ex amore beneuolo quo Deum amat (fieri enim potest, atque etiam fit, vt Diuinæ bonitatis nequidem meminerit) sed ex mero diuinæ justitiæ, & suppliciorum justè infligendorum metu, ab offendendo tanto Numine retrahitur; sic vt dicat nolle peccare se, quòd supplicia justè intentata, & ex merito irroganda exhorrescat. Cùm verò fortè per imbecillitatem & perversitatem animi commissum est scelus, tum verò facti pœnitet, quòd suppliciorum reus sit quæ tam justè ex æquo sceleribus sunt commensurata & constituta, eaque meritò sibi irroganda,

Quid sit timor seruilis.

*Qua ratio-
ne Attritio
dicatur esse
imperfecta,
qua ex ti-
more serui-
li oritur :
& perfecta
dicatur
Contritio
qua ex ti-
more filiali
gignitur.*

da, merito etiam timeat. Ex hoc timore seruili enata pœnitentia, Attritio dicitur : imperfecta sine dubio, vti docet Tridentinum, vbi contra ex timore filiali Contritio perfecta existit. Non tamen idcirco perfecta est, quasi actus sit tam nobilis & numeris omnibus absolutus, vt perfectio nulla ei possit adici; datur enim Contritionis actus alter altero perfectior : sed quod motiuum habeat nobilissimum, ipsam scilicet bonitatem Dei. Perfectus itaque dicitur ratione motiui perfectissimi, licet absolutissimus non sit semper in ratione actûs. Sic & timor seruilis, Attritio dicitur imperfecta, non quod actui quidquam desit, sed motiuo; quod procul dubio Amor filialis habet perfectius. Iuuerit id cursim obseruasse, quod sequenti Tractatu dicendum est vberius.

*Status qua-
tionis.*

Quæritur nunc de Attritione, quæ ex seruili timore nascitur; seu de dolore animi, de odio & detestatione peccati, de proposito non peccandi de cætero (hæc enim ad Pœnitentiam requirit Tridentinum) dum hæc ex inferni horrore, suppliciorumue aliàs sed iustè intentatorum metu oriuntur, dicendum quid sit.

4.

Tract. 14.
n. 48.

§. II.

*Lutheri sententia de Attritione proponitur. Refutatur ex
Scripturâ & S. Augustino: Hæresis damnatur à Conci-
lio Tridentino.*

*Lutherus
docet om-
nem Attritio-
nem esse
malam.*

ET quidem Lutherus rem omnem breuibus conficit & absoluit: asserit enim Attritionem omnem malam esse, omnemque eius usum peruersum, quique merito condemnetur. Hæc eius verba. *Contritio (sic enim cepit vocari vera pœnitentia interior) duplici viâ paratur. Primò per discussionem, collectionem, detestationem peccatorum; quâ quis, vt dicunt, recogitat annos suos in amaritudine anime sue, ponderando peccatorum grauitatem, damnum, fedtatem, multitudinem; deinde amissionem eterne Beatitudinis, ac eterne damnationis acquisitionem, & alia que possunt tristitiam & dolorem excitare, spe satisfaciendi per opera bona. Ita est Lutere: hæc vera est attritio, seu contritio imperfecta. Quid autem de hâc sentis tu? Jam id edisseret.*

5.

Luther. in
assert. cõ-
tra Bullam.
Leonis X. af-
fert. 4. &
6. Tom. I.
firm. 2. de
Pœnit.

Hæc

6. *Hæc autem Contritio, inquit, facit hypocritam, imo magis peccatorem; quia solum timore præcepti & dolore damni id facit. Et tales omnes indignè absoluantur, & communicantur.*

7. Et ne videatur hæc de nihilò effutire, rationem mox subiicit dignam se. Nam inquit: *Si liberè deberent remoto præcepto, & minis penarum confiteri, certè dicerent sibi non displicere vitam præteritam, quam sic coguntur displicere confiteri. Imò quò magis timore pænæ aut dolore damni sic conuertuntur, eò magis peccant, & afficiuntur peccatis suis; que coguntur, non autem volunt odisse.* Itaque ex mente Hæresiarchæ, non inutilis tantùm, sed & peruersa prorsus & damnanda est Attritio; utpotè quæ hominem peccatorem, majoris etiam peccati reum faciat. Rationum quas affert momenta, mox expendemus. De totâ verò sententiâ dicendum quid sit, videamus.

Ratio eius est, quia sic dolentibus adhuc placet peccare.

8. Et primò quidem Sacris paginis hoc dogma manifestè aduersatur. Plurima ex iis testimonia possem congerere, sed pauca

Refutatur ex Scripturis.

Iob. 1. v. 11.

afferam. Primò Jobus vir ille simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, ab hoc sane timore justitiæ Diuinæ, à peccatis fatetur auocarum se.

Iob. 9. v. 28.

Ita disertè inquit Verebar omnia opera mea, sciens quia non parceres delinquenti. An malè locutus est Job? tamen ab ipsomet Deo laudatus est deinde quod locutus sit ad se recta.

Iob. 42. v. 8.

Quomodo autem locutus est recta, qui timendo pœnas factus est hypocrita, & peccator? Secundò, David vir secundùm cor Dei: Confige inquit timore carnes meas, à iudiciis enim tuis timui.

Pf. 118. v. 10.

Petit timorem hunc sibi suggeri Rex sanctus; an ergo rogat ut peccet? Tertio apud Ecclesiasticum dicitur Initium Sapientiæ timor Domini.

Eccles. 1. v. 16. & c. 25. v. 16. Sap. 1. v. 4.

Rursus, Timor Dei initium dilectionis eius. An autem Sapientia, quæ, ut ait Sapiens, non introit in animam maleuolam, nec habitat in corpore subdito peccatis, nunc à peccato incipit, & quidem grauiùs peccando? an & ipsamet dilectio Dei animam subit per peccatum? Quarto, apud Malachiam sic homines insectatur Deus. Si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus? Ecce, præter filialem timorem qui in honore & reuerentiâ est positus, quem petit ut Pater, seruilem etiam exigit ut Dominus. An ergo petit Deus ut peccent homines, fiantque hypocritæ? Quintò, Christus ipse apud Lucam, Ostendam autem vobis, inquit, quem timeatis. Timete eum, qui postquam occidit, habet

Malach. 1. v. 6.

Luc. 12. v. 5.

potestatem

potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete. Atqui si hunc timeam, majoris illicò inferni fio reus. An etiam Christus ipse nos decipit, & ad agendum malè hortatur, vt majori pœnæ faciat obnoxios? Et hæc quidem ex infinitis Sacræ paginæ locis deprompta sunt paucissima. Neque multis opus est, vbi vnica tantum Dei vox sufficit, vt mendacio obstruatur os.

Refutatur
ex. D. Au-
gustino.

Deinde hoc dogma SS. Patrum effatis planè est contrarium. Et quia hi numero, vt ita dicam, sunt infiniti, D. Augustini sententiæ nunc inhæreo: eòque libentiùs, quòd ad sanctissimi huius Doctoris auctoritatem, in re trepidâ, auxilii petendi causâ, aduersarij plerumque confugiant. Mentem suam locis sanè plurimis explicat Augustinus. De multis pauca dabo, & quæ sufficient.

9.

D. August. ad. Virg. lapsam. *Pœnitentia sic agitur, si tibi ante oculos ponas de quâ gloriâ rueris, & de quo libro vite nomen tuum deletum sit; & si te jam credis propè ipsas positam tenebras exteriores ..... Quantumuis laborem, quantamuis afflictionem subire esto contenta, dummodo ab eternalibus pœnis libereris.* Dic modò fodes, an pœnitentia, cuius agendæ modum tradit Augustinus, agitur per hypocrisim? aut peruersè agere Virginem lapsam docet Augustinus, & vetus peccatum nouo accumulare?

10.

D. Aug.
ad Virg.
lapsam
c. 8.

Rursus in illud Isaia, *Ignis eorum non extinguetur.* Ita Augustinus. *Audiunt hæc homines, & quia verè futura sunt impiis, timent & continent se à peccato. Habent timorem, & per timorem continent se à peccato. Timent quidem & non amant iustitiam (amore scilicet benevolentia) ..... timent ne mittantur in gehennam ignis. Bonus est & utilis iste timor. Quid dici potest clarius, quodque pudorem Luthero luculentiùs incutiat, si vlla sit tanti viri apud Hæresiarcham, præ se omnes contemnentem, reuerentia?*

11.

D. Aug. in
Psal. 117.

Iterum in illud Psalmi, *Beati omnes qui timent Dominum,* ita disertè Augustinus. *Ille timor Domini nondum castus, presentiam Domini & pœnas timet. Timore facit, quidquid boni facit; non timore amittendi bonum illud (id est non timore filiali) sed timore patiendi illud malum (id est seruili.) Non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam. Bonus est, & iste timor utilis est. Ita ille. An autem vmquam bonum est peccare? Verùm non expendo singula, vtpote quæ luce ipsâ sunt clariora.*

12.

D. Aug. in
Psal. 117.

Clarissimè

13. Clarissimè mentem suam exponit Serm. 18. de verbis Apostoli. En ipsa verba. *Modò cum dicis mihi, gehennam timeo, ardere timeo, in eternum punit; timeo quid dicturus sum. Male times, vanè times? non audeo: quandoquidem ipse Dominus ablato timore (nempe tyrannorum & hominum) subiecit timorem (nempe Dei) & ait, ubi dixit: Nolite timere eos qui corpus occidunt, postea non habent quid faciant: sed eum timete qui habet potestatem & corpus & animam mittere in gehennam ignis: ita dico vobis, hunc timete. Cum ergo Dominus timorem incusserit, & vehementer incusserit, & repetendo verbum, comminationem geminauerit, dicturus ego sum male times? Ista non dicam. Planè time, nihil melius times; nihil est quod magis timere debeas. Quod non ausus est Augustinus, Lutherum dicere non puduit, male times.*

D. Aug. serm. 18. de verb. Apostoli.

14. Denique, ne sim infinitus, contra aduersarium legis. *Salubriter, inquit, non solum bonitatem, verum etiam seueritatem Dei Scriptura commendat; quoniam & amatur Deus utiliter, & timetur. Omitto plurima alia loca, quibus Timorem hunc inducendæ charitati docet esse necessarium; acum esse quâ compungendus sit animus, ut filum deinde, charitatis inquam nexus, subsequatur: & plurima in hanc rem. Ex quibus D. Augustini mens Luthero prorsus opposita conuincitur & declaratur. Quibus omnibus colophonem ut imponam,*

D. Aug. contra aduersarium legis. l. 1. c. 16.

15. Assero tertio Lutherorum dogma tribus vicibus à Concilio Tridentino esse condemnatum; & ne ullus detur effugio locus, bis sub anathemate, id est, ut manifestè hæreticum. Primò quidem Sess. 6. can. 8. *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad Dei misericordiam de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, vel peccatores peiores facere, anathema sit.*

Trident. sess. 6. can. 8.

Lutheri dogma à Tridentino condemnatum est hæretic.

16. Secundò Sess. 14. c. 4. *Illam verò Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat (Sancta Synodus) non solum non facere hypocritam, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsus, quo pœnitens adutus viam sibi ad iustitiam parat, id est ad justificationem & reconciliationem cum Deo.*

Sess. 14. c. 4.

17. Tertio hanc doctrinam in capitulo positam subsequitur Canon. *Si quis dixerit eam Contritionem (imperfectam scilicet quæ dicitur Attritio) quæ paratur per discussionem, collectionem, & de-*

ibid. Canon. 5.

testationem

testationem peccatorum, quâ quis recogitat annos in amaritudine anime sue ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, feditatem, amissionem eterne beatitudinis, ac eterne damnationis incursum, cum proposito melioris vite; non esse verum & utilem dolorem, nec preparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam & magis peccatorem; demum illum esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium, anathema sit.

Lata est legitimè sententia; condemnatus est hæreseos Lutherus. Nihil hîc præterea dicendum restat vlli, qui Orthodoxæ Ecclesiæ genuinus est filius. Illud tantum observandum est obiter, contra Lutherum ex condicito intorta esse hæc fulmina, cuius verba Decretis suis & Canonibus inserit Sancta Synodus; vti cuius est, si hæc quo modo ex Tridentino retuli num. 15. 16. 17. conferantur cum iis, quæ ex Luthero recitavi n. 5. 6. 7. Et hæc observatio dicendis erit non paruo vsui.

§. III.

Neotericus quidam sententiam Lutheri nec planè probat, nec planè improbat. Distinguit inter timorem, & timentem. Refellitur eius argutia.

Neotericus materiam hanc fusè exponendo insoluit, & obscuram facit.

NEotericus quidam, qui fusè admodum per tredecim capitula rem hanc est complexus, multis verborum lenociniis, & D. Augustini auctoritatibus ad rem nostram non facientibus, eiusdemque rei repetitionibus accumulatis, materiam omnem ita inuoluit, verisque falsa ita immiscuit, vt non tam facile possit deprehendi, nisi res tota penitus euoluatur. Tridentini Concilii auctoritatem eludit, & fulmen in Lutherum intortum detorquet callidè. Interim sic rem agit, ac si nihil adedò haberet præ manibus, ac latam à sanctâ Synodo sententiam venerari. Equidem illum animo venerari eam credo; sed doctrina quam tradit, *de ipso timore gehennæ utrum bonus sit an malus: itemque de peccati detestatione*, quæ inde pullulat, & quam sese dicit juxta Sancti Augustini principia exponere: hæc, inquam, doctrina, quo pacto cum Sacrosancti Concilii definitione cohæreat, non satis intelligo: nec verò quisquam intelliget, qui rem voluerit penitiùs considerare,

Ianff. to. 3.
l. 5. c. 21.

rare. Rem omnem clarè ob oculos ponam, mentemque Neoterici, imò & rationes penè omnes, quas per tredecim capita fusè explicuit, fide optimâ contraham in pauca. Numquam enim orationis nimium sese diffundentis & luxuriantis veritas aut falsitas melius patet, quàm cum ad pauca contrahitur, & vno veluti comprehenditur aspectu. Agamus ergo rem, nec demus verba.

20. Itaque Tom. 3. l. 5. c. 21. ne in ipso limine impingat, seseque anathemati Tridentino videatur opponere, ita incipit. *Dico igitur timorem gehennæ siue pœne in se consideratum, siue paruum siue magnum, siue remissum siue intensum, esse utilem & bonum*, idque tum Tridentini, tum D. Augustini, quæ nimis apertæ sunt quàm vt negari possint, auctoritatibus confirmat. Hactenùs benè. Ast inquit (columnâ vltimâ) quamuis timor gehennæ bonus sit & utilis, tamen homines eo malè vtuntur; & sic, *timendo delinquant: hoc autem non timoris, sed timentium vitium est*, inquit. Quod quidem sapiùs accidere, ostendit in *appetitu omnium naturalium bonorum, quem tamen nemo idcirco improbauerit*. Sic quamuis bona licitaque sit voluntas assumendi cibi & potûs, &c. tamen delectabilibus inhærendo, gulâ peccatur, &c. *Ita nihil mirum est*, inquit, *si etiam timendo, in malis ipsis, velut extremis hereant, timendoque delinquant*.

Dicit timorem gehennæ bonum esse, sed homines eo malè vti, & vtendo peccare.

21. Sic est profectò; nihil mirum est quòd homines gehennam timendo delinquant, si eam malè timeant: posset enim quis eo timore in desperationem adigi; & tunc non est dubitandum timendo peccari. Ast istud disertè petò, an Timor gehennæ, eius naturæ sit, vt eo nemo hominum perstringi possit, nisi peccet timendo; atque adeò, vt nemo illum actionibus suis possit benè & rectè adhibere? aliud enim est dicere quod multi re aliquâ abutantur, aliud verò eam esse eiusmodi, vt nemo eâ rectè possit vti: primum, est vitium re vtentium; secundum, est vitium rei. Quod si ergo timor gehennæ is sit, quò quamuis multi abutantur, benè tamen etiam datur vti; tum fanè non ita feruidè debuisset promiscuè timorem omnem generatim proscribere: non debuisset, inquam, tam faciliè statuere c. 27. *ex puro timore pœne non posse ita fugi peccatum, vt nullum aliunde peccatum incurratur*, quod nihil aliud est quàm dicere, semper peccari eâ ipsâ actione, quâ ex timore pœnæ peccatum euitatur. Neque rursus decretoriâ fen-

Callidè hic non dicit, semper timendo peccari:

nam si aliquando datur benè timere, non debuit omnem timorem proscribere, vti facit.

tentiã configere debuerat vniuersim omnem timorem gehennæ, neque omnia eius effecta reprobare c. 30. vbi disertè asserit, quòd infernum timens, *quidquid ex illo timore fecerit, nihil ex animo, nihil ex corde, nihil volenter, nihil coram Deo; sed tantùm in speciem coram hominibus operetur.* Et paullo inferiùs. *Hinc igitur consequenter nascitur, vt tales homines qui coacti timore pænæ justitiam legis operantur, aut operari videntur, non sint amici reſtitudinis & iustitiæ, hoc est ipsius Dei qui est iustitia, sed potiùs hostiles aduersus eum animos gerant.* Hæc, inquam, & similia dici non debuerant, de omni omnino timore gehennæ, si aliquis dari potest qui violentiam non ingerat, qui voluntatem humanam rectè instituat, & quò peccatores rectè vti possint. De hoc ergo timore institutus fuerat à Neoterico peccator, docendusque quo pacto timere pænas debeat vt rectè timeat; neque tam seuerè edicendum vniuersim, timendo peccata ex metu gehennæ, peccare semper hominem, ex hoc capite, quod, *Timore qui bonus est & utilis, semper vtatur malè, atque id, Timentis esse vitium non Timoris.*

Aut si nãquam detur Timore bonè vti posse, non potuit Timor dici bonus & utilis.

Quod si autem Timor gehennæ istiusmodi naturæ est, vt nihil boni ex eo nec fiat nec ad eò fieri possit (& hoc fanè rota Neoterici deinceps præfert oratio & contextus) quid enim boni ex illo Timore potest existere, ex quo, vt ipse vult, nec Dei præcepta obseruare, nec peccatum fugere, nec commissum detestari vniquam datur, nisi nouum committendo peccatum? Hæc, inquam, ex timore gehennæ fieri si numquam possint, adeoque nihil quidquam boni; profectò jam non video quo pacto Timor ipse vitiosus non sit & malus; & peccatum exinde exoriens, non tam timentis sit vitium, quàm timoris. Etenim nemo dicet colorem eum album esse, qui omnes quotquot afficit, nigredine inficit & fuligine obducit. Nemo pharmacum vtile dicet & bonum, quod nemo vllus, quacumque demum pressus ægritudine potest aut malo suo attemperare, aut sumere, sine insigni valetudinis detrimento, nouique morbi paroxismo, aut veteris incremento. Neque quisquam virtutem bonam dicet, quam nemo nisi peruersè possit exercere; imò nec virtus quidem nominanda est, quæ malum facit habentem aut exercentem se. Itaque nec bonus dicendus est gehennæ Timor, qui neminem non, sic timentem, nouo scelere inficit: & rursus qui numquam ad expellendum peccatum, aut ad obseruanda Dei præcepta potest adhiberi

beri timor sine nouo peccati recentis augmento, nullo modo potest dici utilis: ad quos enim vsus rectè adhibebitur, si ad præstanda bona, & ad mala fugienda, non nisi scelestè possit applicari? aut quo pacto virtus est Timor, qui semper malum facit se habentem?

23. Atque hinc patet ingens differentia inter Timorem gehennæ, & voluntatem comedendi; ex quâ ostendere contendebat Neotericus, Timorem bonum esse posse, quamuis ex timentis vitio malè applicetur. Etenim inquebat, voluntatem comedendi nemo condemnauerit, quamuis comedentis vitio, in gulæ peccatum possit excrescere, & sic degenerare in malam. Fateor; voluntatem comedendi, cæterosque naturæ inditos appetitus, nemo rectè condemnarit vniuersim: nam vt sæpè detorqueantur in peccata, appetentis vitio; tamen & fieri potest, & verò fit sæpissimè, vt quis iis vtatur rectè, temperanter, modoque rationi consono. At Timore gehennæ, ex mente Neoterici, numquam quisquam quid boni egerit, quantumcumque studium adhibuerit; timor enim ille bene actionibus humanis applicari non potest: & tamen bonum vult dici & vtilem. Profectò si voluntas comedendi, cæterique naturæ appetitus, numquam nisi malè agendis possent applicari, nec sine scelere; nemo non eos malos dixerit, neque negauerit peccari, non comedentis tantùm vitio quòd bonis vtatur malè, sed quod appetitu eo se sinat ferri, qui sine scelere numquam potest fatiari. Etenim istud semper malum est, quod numquam fieri potest benè.

*Appetitibus
nature da-
tur benè
posse vti,
idedò possent
dici boni.*

*Hoc, secun-
dum Neo-
tericum Ti-
mori non
competit.*

24. Itaque non est quod mentem suam inuoluat Neotericus. Clarè id dicat oportet, an ex Timore gehennæ aliquid boni quod ad salutem æternam conferat, (de hoc enim solo bono est quæstio) agi possit, an non possit. Si possit; igitur aliquod præceptum Dei ex illo timore obseruari potest, aut aliquod malum euitari: alia enim bona non sunt quæ ad salutem conferant. Hoc autem si fieri possit concedat Neotericus, jam sibi è diametro aduersatur; utpotè qui totâ reliquâ Disputatione nihil magis neget. Sin autem nihil quidquam boni fieri, aut mali euitari ex illo Timore possit sine nouo scelere; jam sanè non bonus & utilis, sed prorsus malus, & cum Luthero condemnandus est hic timor: & sic anathema Concilij Tridentini, quod à se verbis amoliebatur, reipsâ incurrit, eoque cum Luthero penitè inuoluetur.

*Neotericus
debet fateri
Timorem
omnem ge-
henna ma-
lum esse vt
loquatur
consequen-
ter.*

Verùm

Timor gehennæ bonus est & utilis, quia eo datur bene uti.

Verùm hoc nunc magnoperè non vrgeo: istud vrgeo & dico, 25.
 Timorem gehennæ bonum esse & vtilem ex hoc capite, quòd rectè & benè actionibus humanis aliquando saltem possit applicari. Benè autem applicat, quisquis ex eo ad præcepta diuina obseruanda, aut ad detestanda malè acta animum induxerit: ita sentit euidenter Augustinus. Et quidem de virtutis exercitio per timorem elicito, suprâ num. 12. *Ille timor Domini nondum castus . . . . . Timore facit quidquid boni facit . . . . . bonus est & iste timor utilis est.* De vitandis autem peccatis ita loquitur suprâ n. 11. *Audiunt hæc homines (scilicet tormenta inferni) & quia verè futura sunt impijs, timent & continent se à peccato. . . . . timent ne mittantur in gehennam ignis. Bonus & utilis iste timor.* Duo hîc asserit Augustinus: Primò, ex timore gehennæ aliquid fieri posse boni, & peccata deuitari. Secundè, timorem ex quo hæc fiunt bonum esse, atque adeò absque peccato. Vtrumque negat Neotericus: quàm rectè, & quàm ex mente D. Augustini, ipse viderit, iique qui Neoterici doctrinæ hâc in parte consentiunt.

D. Aug. supra n. 12. & 11.

§. IV.

Timorem gehennæ ad euitanda peccata & reconciliationem cum Deo faciendam prorsus inutilem, imò & malam esse, tribus potissimum argumentis probat Neotericus. Proponitur summam tota eius de attritione doctrina fusè per tredecim capita ab ipso expansa.

Neotericus docet attritionem ex timore gehennæ inutilem esse & malam.

I Stud fanè neque mirari neque ferre satis possum, cur Auctor hic, 26.
 cap. 21. bonum & vtilem timorem gehennæ dicat, cùm reliquo deinceps disputationis decursu, malum prorsus & inutilem esse
 tribus contendat argumentis. Nam neque præcepta Dei ex eo obseruari posse, nec peccata euitari, nec si jam commissa sunt ad reconciliandum Deum, ne cum Sacramento quidem, quidquam conducere, acriter pugnat: quinimo si actionibus illis eliciendis adhibeatur, peccari denuo. Et quidem inutilem esse timorem hunc, quem à Charitate expelli docet c. 22.

Ianff. 10. 3. 15. c. 21.

Ibid. c. 12.

Probat

27. *Probat primò*, ex eo capite quòd timor gehennæ, semper sit actus naturalis, seu solius naturæ viribus elicitus: non enim procedere ex Gratiâ Christi, sed vt summum ex generali quâdam gratiâ, quàm potius beneficium dixeris Prouidentia Diuinæ per vniuersas creaturas diffusæ, quâ creata omnia dirigit & gubernat. *Prosequitur* id quatuor capitibus 23. 24. 25. 26. Totaque argumenti vis, in falsâ hypothesi, quam toto libri decursu ponit & numquam persuadet, est constituta; nempe nullum omninò opus ex Gratiâ Christi profluere, nisi quod sit Charitatis beneuolæ erga Deum. Cùm itaque actus timoris gehennæ, naturæ vires non excedat, vtpotè ab eâ elicitus, manifestum est, inquit, ex regulis fidei, inutilem esse vt quidquam ex eo fiat boni, seu ad salutem æternam assequendam quòd conducatur, prout sunt obseruatio præceptorum, & amissæ gratiæ per Pœnitentiam redintegratio.
28. *Probat secundò*. Quia id omnibus in confesso est, numquam à Deo peccati commissi præstari gratiam, nisi peccator statuat resipiscere, crimenque commissum imposterum penitus euitare. Sic est, nemo id dubitat. Atqui, inquit c. 27. *ex timore pœnæ non potest ita fugi peccatum, vt nullum aliunde peccatum incurrat*. Aduertat hic Lector, verba illa: *Non potest. Ne quidem ex timore gehennæ*, inquit c. 28. Et ratio quam & his capitibus & 29. prosequitur, est, *quòd qui nudo timore pœnæ peccatum fugit, inuitus & animo repugnanti fugit; ideoque non fugit peccatum, sed aliud quidpiam, nempe pœnam*: atque adeò quotiescumque peccator ex timore non peccat, animo sic est constitutus vt peccatum amet, ei adhæreat, paratus id rursus committere si pœnæ non essent peccantibus constitutæ. Hic verò, plurima congerit D. Augustini loca, quibus acerrimè sanctus Doctor peruersum hunc timorem persequitur. Et meritò persequitur; nam reuerâ peruersus est. Atqui non datur alius timor, inquit Neotericus: nam quicumque ex timore gehennæ à peccatis abstinent, coacti id agunt; inuiti ab opere externo manus detinent, sed peruersam peccandi retinent voluntatem. Jam verò cùm mala voluntas, non nisi per bonam possit emendari, bona autem voluntas sit, *Amor iustitiæ*, vt fusè probat ex Augustino c. 30. euidenter rursus est, ad retractanda peccata, Timorem nihil conferre; cùm non sit *Amor iustitiæ*, sed potius amor sui-ipsius, vt probat c. 31. atque adeò obseruatio legis,

Inutilem dicit, quia actus naturalis est nec ex gratiâ Christi procedens.

Malum dicit, quia attritio, inuitus peccatum deserit, & reuincit voluntatem peccandi.

aut pœnitentia exinde exorta, opus humanum est, & non ex Gratiâ Christi. Quod paucis & nihil ad rem facientibus, uti reliqua omnia, probat c. 32.

*Attritio seu
eiundum
Neoterici
non potest
quidquam
conferre ad
obseruandâ
totam legē.*

Probat tertio. Nam istud etiam indubitatum est, gratiam peccatori à Deo non impendi, nisi non tantum quod commissum est scelus, sed omnia etiam quæ committi possunt animo excludat penitus, firmiterque statuatur legem omnem futuro vitæ tempore obseruare. Istud quidem fateor rursus esse verissimum. Atqui, inquit c. 33.

Attritio seu dolor peccati ex gehennæ metu conceptus, non potest excludere omnem voluntatem peccandi, & continere propositum bonæ vitæ, seu seruandi totam legem, quod quidem ex Augustini solidissimis principijs, ostendere se, more solito asseuerat: igitur attritio sic concepta, ad reconciliationem cum Deo offenso faciendam est inutilis. Tota autem assertionis huius vis ex eo petitur, quod excludere peccata omnia, totiusque legis obseruandæ propositum, non nisi Charitatis effecta sint, neque ab aliâ quàm ab hac virtute possint effluere. Sic semper eandem trahit ferram; & ubi de variis fundamentis iisque solidissimis gloriatur, non nisi vnicum affert, illudque, uti mox videbimus, admodum cariosum. Ac sic demum tota Neoterici dissertationis basis est, quod Dolor de peccatis ex metu gehennæ conceptus, reconciliando peccatori Deo non sit utilis, quia dolor iste non est Caritas. Egregium enimverò fundamentum, cui tanta verborum & capitum machina, sic quasi projectim & coaceruatim prout casus tulerit, superstruatur. Concludit nihilominus, dolorem istum, cum necessariò voluntatem peccandi secum afferat, nec excludat peccandi deinceps voluntatem, & denique cum ex amore sui ipsius & salutis suæ corporalis oriatur (ita habet c. 33. in fine) non maioris pretij esse apud Deum, neque maiorem ad iustitiam acquirendam proportionem habere, quàm amor quod quis integritatem corporis sui diligit. Tandem, cum rursus Timorem, inuitum, coactum, & reluctantem mandatis Diuinis descripsisset, ita concludit caput: Cuiusmodi animi dispositio quomodò ad iustificationem disponere possit, fateri cogor, captum meum omnino superare. Neque tuum tantum superat vir erudite, sed & meum & Theologorum omnium. Verum cur tu talem Timorem fingis, affingisque Theologis? An alium ergo Timorem non esse existimas, quàm eum quem tibi velut monstrum præfigis in quod

Ibid. c. 32.

29.

Ibid. c. 33.

Ibid. c. 33.

*Neotericus
fingit sibi
Timorem,
quem ex-
pugnat.*

quod tela tua intorqueas, ut ignorantibus videaris aliquid dicere, & verò etiam monstrum tam horridum, quod tamen nusquam est, expugnasse? Quis autem verus sit Timor, quem cum Tridentino commendant Theologi, mox videbimus, dum hæc commenta detexerimus, & destruxerimus detegendo.

30. Palmare verò est istud quod de Concilii Tridentini definitione adfert c. 34. *Declarat, uti vidimus num. 17. sancta Synodus, Contritionem illam imperfectam quæ attritio dicitur . . . . . verum esse Dei donum & Spiritus Sancti impulsum . . . . . Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponere.* Hic se dum deprehensum videt Neotericus, vnoque hoc dogmate omnia sua commenta de Charitate conficta dissiliari, si Attritio quæ ex Charitate non oritur, ad justificationem nihilominus viam sternat, uti hic apertè docet Tridentinum: ad explicandam mentem Concilii, quam proculdubio in Augustino legerat, se conuertit. Asserit itaque, *non medio-criter hic hallucinari Theologos, (familiaris hæc ei est phrasis) non de Attritione imperfectâ quæ ex timore gehennæ oritur loqui Concilium, sed de aliâ quâdam Contritione veri nominis, & rationis & essentiæ, quæ tamen non nisi cum Sacramento ad justificationem acquirendam sufficit. Talis enim datur, inquit: Contritio nempe quæ verè ex Charitate Dei super omnia dilecti oritur, sed tamen tam est imbecillis, ut sine Sacramento justificationem non consequatur.* De tali autem contritione imperfectâ loqui Tridentinum, aut certè loqui debuisse, tam facile probat quàm facile vulpes pirum comest. Sic enim se habet tenor & vis argumenti, quod ex toto illo capite tandem educitur. Tridentinum hic docet Contritionem aliquam imperfectam dari, quæ sola per se ad justificationem non potest peccatorem perducere, potest autem cum Sacramento. Atqui nec sine Sacramento nec cum Sacramento, Contritio imperfecta quæ ex timore gehennæ exsurgit, peccatorem potest ad justificationem perducere: quod quidem validissimis jam à Neoterico, uti ipse de se gloriatur, probatum est argumentis: itaque Tridentinum de illo Timore non agit, neque vllò modo potest agere, nisi corruant Neoterici argumenta, totaque iis superædificata doctrina: quòd tamen

Neotericus docet Tridentinum non loqui de Attritione quæ ex timore gehennæ oritur, sed de Contritione verâ, ex Charitate orâ, sed quæ sine Sacramento imbecillis sit.

Tota vis argumenti Neoterici aut potius paralogismus exponitur.

fieri posse, ipsi eiusque sectatoribus non est admodum credibile. Itaque cum de illâ Contritione non agat Concilium, restat ut de aliâ quâdam Contritione sermo sit, quæ veræ essentia sit Contritio, sed tamen imbecillior quàm ut se solâ sine Sacramento, tantæ rei, quanta est justificatio impii, conficiendæ sufficiat. Ac sic mentem Concilij paululùm, & prout oportet, si placet, immutando, rectè cohæret Tridentini definitio, cum Neoterici, imò & cum Lutheri assertionibus. Atque hæc est demùm tota Neotericæ doctrinæ de Attritione, quantumvis inuolutæ, & sententiarum phaleris exornatæ, clara analysi & expositio. Videndum nunc est breuiter per partes singulas, quàm infeliciter sententiam dixerit, & pro Charitate, contra Timorem gehennæ, quàm malè perorarit.

§. V.

Commentitium est quod dicit Neotericus, Tridentinum sess. 14. c. 4. de aliâ imperfectâ Contritione locutum, quàm quæ ex gehennæ metu &c. exoritur. Item, Contritio veri nominis, quæ tamen ad justificationem sine Sacramento non sufficiat, nouitium commentum est, & in Ecclesiâ inauditum.

Veritas anfractus non habet.

VT tela hæc quæ multis rerum obscurarum anfractibus, ut ipsemet fatetur, contexta est, retexatur, ab ultimo incipiendum est filo; atque inde ordiendum est, ubi auctor desit; ut rerum tam obscurarum, aut potiùs ab ipso studiosè intricatarum anfractus liquidò detegantur. Videamus fanè, an ut ipse isthic declamat, *Fallantur sine dubio. Et rerum obscurarum anfractus non satis penetrent, quotquot aduersus fundatissimam suam doctrinam, timorem pœnæ nimis imprudenter extollunt.* Crede mihi Vir erudite, veritas, obscura res non est, nec habet anfractus; nuda & aperta est res, facilè se conspiciendam dat: neque vlla tam suspecta est de veritate doctrina, quàm quæ obscura est auctoris artificio, & quæ sententiarum anfractibus inuoluitur.

Hoc igitur ut euitemus, & ne quisquam in laberinthum abeat

31.

Ianssen
cap. 33.

32.

eoque

eoque intricetur incautus, planâ procedendum est viâ: hæc autem ea est, quâ ducit Concilij Sancto-Sancti, & inter orthodoxos indubitati mens. Quæro igitur, quâ demum fiducia aut potius quâ animi lubentia Neotericus dixerit, Tridentinum Sess. 14. c. 4. non de Attritione quæ ex timore gehennæ aut spe præmij oritur loqui, sed de aliâ quâdam quam ipse fingit? Quis id ante ipsum asseruit aut commentus est? Sed quid verbis opus est, ubi res ipsa clamat. Proferatur sanè Tridentinj locus, non detruncatus, ut non sine artificio à Neoterico profertur, sed sanus & integer. Ita habet. *Illam verò Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex gehennæ, & pœnarum metu concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ; declarat non solum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritûs Sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum mouentis; quo pœnitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat. Et quamuis sine Sacramento Pœnitentiæ, per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.* Hæc verba sunt Concilij. Jam verò fidem tuam appello Sapiens Lector, quæ obsecro de sensu verborum tam clarè mentem Concilij explicantium, homini suis anfractibus non irretito, incidere potest dubitatio? nulla hîc de Contritione ex Charitate ortâ, vel per umbram fit mentio. Apertè agit de attritione quæ vel ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex gehennæ & pœnarum metu concipitur, & idcirco dicit Contritionem esse imperfectam: quâ ergo fronte aliò mens Concilij detorquetur, aliudque sensisse fingitur, quàm id quod tam apertis verbis explicat? Age porro: quod si Tridentinum dicere voluisset, se de Attritione quæ ex metu gehennæ concipitur agere, quibus tandem verbis mentem suam potuisset euidentius exponere, quam quibus nunc utitur? quæso fodes verba illa meditare, & profer, si potes, clariora. Quod si autem euidentius non potuit exprimi Patrum mens & sententia; quis ad eò sit impudens, ut de eâ dubitare audeat, non dico in alium omnino sensum detorquere? Hoc ante Neotericum hunc ausus est nemo, neque video quid exculpationis asserri possit, nisi fortè quòd alia debuerit esse Tridentini mens, præ eâ quam verbis exponit, ne in errorem dicatur incidisse. Quæ

Tridentinum non loquitur de attritione ex Charitate imperfecta, sed ex timore orta.

Trid. sess. 14. c. 4.

Probatum primo.

quidem profligatæ esset audaciæ, neque ab orthodoxo homine, sed à Luthero quopiam nouo, expectanda vox.

Probatur
secundo

Rursus, an non Lutheranæ doctrinæ è diametro opposita sunt hæc Tridentini capita & canones, aut potius fulmina, ut dicebam supra n. 18? Itaque eodem sensu prolata & intelligenda sunt verba Concilij, quò contraria Lutherus effutit. Ridiculæ enim profus sunt oppositæ Lutheri definitiones, si de aliâ contritione agat hæresiarcha, de aliâ verò feratur Concilij sententia. Et hoc quidem nemo, nisi insanè negauerit. At verò de quâ Attritione agit Lutherus? de eâ nempe (ut vidimus supra n. 8. & 7.) *quâ quis ut dicunt (eius verba sunt) recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum grauitatem, damnum, feditatem, multitudinem: deinde amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem.* Manifestum est itaque Lutherum agere de contritione imperfectâ, quæ ex amissione æternæ beatitudinis ac timore gehennæ concipitur, non verò de eâ quæ oritur ex Charitate. Igitur etiam manifestum est, sententiam Tridentini quæ super hæc contritione profertur, sensum Lutheri attingere ut eius doctrinam profliget; alioquin esset toti orbi perridicula. Rursus de hæc Contritione imperfectâ, aut Attritione asserit Lutherus *eam hominem hypocritam facere, imò magis peccatorem, non hoc dicturus profectò de Contritione veri nominis & ex Charitate exortâ.* Contrarium asserit Tridentinum, docetque *non solum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam esse donum Dei.* Lutherus docet omnes ex timore gehennæ pœnitentes *indignè absolui & communicari.* Condemnat Lutherum Sancta Synodus, & docet falsò id dici: *nam quamuis sine Sacramento, inquit, pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandum disponit.* An non hæc omnia de eâ attritione intelligenda sunt, de quâ sententiam tulit Lutherus? Aut si hoc non agitur, quid demum hic agitur? Non lubet rem adedò manifestam, omnium quotquot sunt hominum rectè sentientium oculis, pluribus prosequi. Hoc tantum addo. Quod si Sessionis decimæ quartæ capite 4. & canone 5. per Contritionem imperfectam seu Attritionem, intelligenda est ea quæ ex Charitate oritur, & non ea quæ ex Timore gehennæ concipitur, fidenter

33.

fidenter asserto Lutheri de Attritione dogmata, hisce canonibus minimè esse hæreseos condemnata. Quod sanè clarum est; nam de aliâ attritione egit Lutherus, quàm sit ea de quâ sententiam protulit Tridentinum. Lutherum autem hisce canonibus confixum non esse, nemo Catholicus, imo ne Lutheranus quidem negauerit. Is ergo qui alium sensum, præter eum quem verba præferunt, Concilio affingit, procul dubio Lutherum anathemati eximit, & fulmen ei intortum facit euanidum, sine neruo, imò deridiculum. Quid enim magis est absolum, quàm alio sensu à Iudice proferri sententiam quâ controuersia decidatur, quæ alio profus sensu inter partes altercantes disceptatur? sed satis sit de hac re: alterum enim premendum est caput.

34. Quæro ergo secundò, vbi tandem gentium Neotericus inuenit, Charitatem illam imperfectam aut imbecillem, de quâ Tridentinum loqui fingitur? nam inquit c. 34. *quædam est contritio veri nominis & rationis & essentia, que tamen non nisi cum Sacramento ad justificationem sufficit.* Itane verò? à quo demùm tempore, talis Contritio è Charitate profluens, inuenta est in Ecclesiam? vbi locorum ea tandem reperta est, quæ hæctenus fuit ignorata? An in Sacris litteris? nusquam de eâ sit mentio. An in Conciliis? sanè proferantur. An in Ecclesiæ Traditionibus? inaudita certè fuit ante Baium. An in Sanctis Patribus? nemo hæctenus eam agnouit, neque proferri quisquam potest, eius qui meminerit. Ubinam ergo ea Contritio tam imbecillis primò inuenta est, nisi aut in Baii scribentis calamo, aut cerebro dictantis? Et soli sibi, suæque fidei, ab Ecclesiâ vult concredi tanti momenti rem Neotericus?

*Attritio
ori ex
Charitate
imperfectâ,
in Ecclesia
est inaudi-
ta.*

35. At verò, quâ fieri potuit vt Contritio, cuius notitia Ecclesiæ Sacramentis dirigendis tam est necessaria, lynceos D. Augustini oculos effugerit? an is qui teste Neoterico vidit omnia, hoc non vidit? aut si vidit reticuit? Afferatur enim sanè locus, vbi Augustinus dicat *Quandam esse Contritionem veri nominis & rationis, seu actum Charitatis, que tamen non nisi cum Sacramento ad justificationem sufficiat.* Hanc profectò numquam Augustini libris fuisse expressam, euidenti teneo argumento: quòd Neotericus, qui minima quæque dicta sua, Augustini auctoritatibus conatur fulcire, huic tantæ molis doctrinæ, ne vnicam quidem Augustini auctoritatem supposuerit. Et tamen in peruoluendis Augustini

*Incognita
fuit S. Au-
gustino.*

*Probat
id ex ipso
Neoterico.*

Augustini libris non fuit indiligens. Nam ut Synopsis vitæ, præfixa eius operibus habet, familiaribus quandoque factus est, *Synopsis vitæ auctoris præfixa Ianff.* se decies & amplius uniuersa opera Augustini, attentione acri, annotatione diligenti; libros verò contra Pelagianos facillè trigefies à capite ad calcem peruoluisse. Patres ceteros utiles esse, sed Augustinum necessarium, imò unum pro omni materiâ Theologicâ sufficere aiebat. An verò tu? decies imò & trigefies Augustinum peruoluit Neotericus, & quidem attentione acri, & annotatione diligenti, & tamen imbecillum hanc Charitatem non attendit nec annotauit Neotericus? non itaque quidquam de eâ protulit Augustinus, de quâ tam altum est in hoc authore silentium, Augustinum commentationibus suis præferre semper solito. Neque admodum est credibile, posteritatem id celare voluisse Neotericum, quod in Augustino primus obseruasset. Non ergo id vidit fortasse Augustinus, quod sine Augustino in materiâ Theologicâ vidit Neotericus. Hæc si dixeris, quo modo tunc verum est quod aiebat: *Vnum Augustinum pro omni materiâ Theologicâ sufficere?* hæc profectò Theologica est materia, nec pro eâ aditruendâ sufficit Augustinus, ut qui de eâ nihil dixerit. Aut certè dicendum est materiam hanc non esse Theologicam, utpotè quam non attigerit Augustinus.

36.

*est eadem
nata in
Baio.*

Verùm si rem omnem, prout est, fateri volumus, quòd in antiquo Augustino non inuenit commentatum Neotericus, inuenit in Bajo commentum & in Syluio; atque istud assuit suo Pseudo-Augustino neoterico. Ita habet Bajana propositio 32. *Charitas illa que est plenitudo legis, non semper est conjuncta cum remissione peccatorum.* Item propositio 31. *Charitas perfecta & sincera que est ex corde puro, & Conscientiâ bonâ, & fide non fictâ, tam in Catechumenis quàm in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.* Rursus propositio 70. *Homo existens in peccato mortali, siue in reatu eterne damnationis, potest habere veram Charitatem; & Charitas etiam perfecta, potest consistere cum reatu eterne damnationis.* Propositio 71. *Per contritionem etiam cum Charitate perfectâ, & cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrij, sine actuali susceptione Sacramenti.* Ecce fundum vnde charitatem suam eruit Neotericus: ecce, rerum obscurarum anfractus, quos non satis penetrari dolebat, tandem penetratos & effossos. Bajanis assertionibus

*Syluius q.
5 supp.
D.T.2.1.*

*Baui prop.
31.70.71.
apud Ripald.
to.3.
de ente
supern. in
proomio.*

bus propugnandis, tota hæc adiuuenta & admota est machina. Atqui hæc propositiones Bajanæ, à tribus Summis Pontificibus profligatæ sunt & condemnatæ, nimirum à Pio V. anno 1567. Gregorio XIII. anno 1579. & Urbano VIII. anno 1644. Enumeratis enim Bani propositionibus, inter quas hæc tres leguntur, ita eorum fert Censura: propositiones, *bas respectiue esse hereticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immittentes. Ac quæcumque super iis verbo scriptoque emissa, presentium auctoritate damnamus, circumseribimus & abolemus. Deque eisdem & similibus posthac, quoquo pacto loquendi scribendi & disputandi facultatem, quibuscumque interdiciamus. Qui secus fecerint, ipsos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficijs, & officijs perpetuè priuamus; ac etiam inhabiles ad quæcumque decernimus. Vinculo quoque anathematis eo ipso innodamus, à quo nullus Romano Pontifice inferior valeat ipsos, excepto mortis articulo, enodare.* Hujus Bullæ ignorantiam nemo utcumque doctus potest prætexere, nisi crassam admodum & affectatam, cum legitime sit promulgata. Interim qui damnatis tam præfractè insistent propositionibus, rem obsecro penitiùs considerent: conueniant non aliena iudicia sed suam; propriæ, inquam, dictamen Conscientiæ: istudque secum statuant, quid grauissimo anathemate sibi innodatis faciendum sit. Ego sanè miror non plura vacare beneficia.

37. Ex dictis concludo ego, cum qui docuerit, quòd Attritio quæ secundum Tridentini mentem, tantum cum Sacramento sufficit ad delenda peccata, esse *veram & proprii nominis* charitatem, debere fateri dari aliquam *veram charitatem*, quæ extra Sacramentum non debeat peccatum; atque aded posse haberi *veram charitatem* (siue perfecta sit siue imperfecta, nil moror, modò vera sit & proprii nominis) *quæ consistat cum peccato mortali seu reatu eterne damnationis.* Atqui qui hoc docet, cum Bajo Proposit. 71. in Censuras Pontificum incidit, & excommunicationis vinculo innodatur; igitur qui docet Attritionem quæ tantum cum Sacramento ad delenda peccata sufficit, esse veram & proprii nominis charitatem, excommunicationis vinculo innodatur, censurisque Pontificiis est obnoxius.

Excommunicationi videtur innodatus qui contrariè docet.

38. Quidquid sit, hoc certè fixum & ratum esse assero, nullam esse Charitatem quæ tam debilis sit, ut sine Sacramenti adminiculo

Licet daretur aliqua charitas

Fff

pecca-

*imperfecta
samen de
ea non di-
cit Trident.
qua de At-
tritione do-
cet.*

peccatorem cum Deo reconciliare non possit; contrarium autem merum esse figmentum; & in Ecclesiâ ante Bajum prorsus inauditum. Deinde, etiamsi talis Charitas aut Contritio imperfecta daretur, numquam de eâ locutum esse Tridentinum. Loquitur enim de Contritione, *quæ imperfecta est, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur.* Quid potest dici evidentiùs? constat ergo quæcumque de Contritione imperfectâ à sanctâ Synodo dicta sunt & sancita, de Attritione quæ ex Timore gehennæ, & spe præmii interrurbatâ enascitur, esse pronuntiata. Ac proinde omnia quæ de Attritione credenda sunt, non ex vnius hominis priuati iudicio, sed ex totius Sacrosanctæ Synodi definitionibus, deinceps determinanda. Videamus porrò ea quæ sint, & quàm è diametro Neoterici anfractibus opposita.

§. VI.

Potest dari Attritio ex timore pœnarum concepta, quæ sit supernaturalis: & talis est quæ ad justificationem requiritur.

*Prima ob-
jectio Neo-
terici.*

ARguebat imprimis Neotericus, vti paulò antè num. 27. vidimus, attritionem ad justificationem minimè posse conducere, ex hoc capite, quod actus is esset planè naturalis, quod nempè è gratiâ Christi non exortus, naturæ limites etiam non excederet: nullam autem actionem merè naturalem ad justificationem hominis quidquam conferre, Catholicis omnibus in confesso est. At verò è gratiâ Christi Attritionem non procedere, non alio probat quàm trito illo sibi que familiari, sed falso dogmate; nullam actionem è gratiâ Christi existere, nisi quæ beneuolæ Charitatis sit Dei super omnia dilecti. Ita ille.

*Probat
quod Attritio
supernaturalis
describitur ex
Tridentino.*

Ego autem ex Tridentino, contraria omnia evidenter nunc conficio. Statuo enim cum Neoterico, certum & indubitatum esse nullam actionem esse bonam, id est cælestis gloriæ meritoriam, aut quæ justificationem vllò pacto mereatur, quæ non ex Christi gratiâ profluat. Et quidem vltimum quod dixi definit Tridentinum sess. 6. cap. 5. Hæc Synodi sunt verba. *Declarat pretereà ipsius*

39.

40.

*Trid. sess.
6. c. 5.*

justi-

justificationis exordium in adultis, à Dei per Christum Jesum præueniente gratiâ sumendum esse. Quid clarius? Atqui statim his dictis subjicit Concilium, inter exordia justificationis numerari Attritionem ex timore gehennæ conceptam. Ita enim habet. Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati Diuinâ gratiâ fidem ex auditu concipientes liberè mouentur in Deum . . . . . Et dum peccatores se esse intelligentes, à Diuina justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se conuertendo in spem eriguntur, fidentes Deum sibi, propter Christum, propitium fore, illumque tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt. Ex quibus, sic rem meam conficio. Nulla hominis actio potest justificationi exordium dare, aut (quod aliis verbis idem significat) ad justificationem disponere, nisi quæ est ex verâ & præueniente gratiâ Christi. Atqui Tridentinum manifestè docet; Timorem justitiæ Diuinæ ad considerandam Dei misericordiam, Christi que tamquam omnis justitiæ fontis dilectionem disponere, quod sanè est esse justificationis exordium: igitur ex mente Concilii, Timor ille ex verâ & præueniente gratiâ Christi exoritur. Rursus verò, quia apud omnes & apud ipsum Neotericum in confesso est, actionem quæ ex verâ gratiâ Christi profluit, supernaturalem esse, constat jam profecto timorem illum, Attritionemque ex eâ enascentem, supernaturalem esse, viresque naturæ prorsus excedere. Vnde istud etiam fit manifestum, commentitium esse Neoterici effatum, nihil supernaturale esse, nisi quod fit ex Charitate benevolentis Dei super omnia dilecti. Datur hic enim timor, supernaturalis qui fit, & tamen adeò ex Amore non profluat, vt ipse potiùs amoris seu Christi diligendi sit initium; nam hoc utiliter concussit, ait Tridentinum, tum tandem, Christum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt.

41. Rursus Synodus Tridentina sess. 14. c. 4. Ita statuit. *Illam verò Contritionem imperfectam que attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat . . . . . declarat . . . . . verum donum Dei esse, & Spiritûs Sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum mouentis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat; jam verò sic assumo. Attritio illa donum Dei est, & impulsus Spiritûs Sancti peccatorem mouentis: non est igitur motus ille aut actio à natura;*

turâ; supernaturalis ergo est. Deinde, pœnitentem adjuuat, vt viam sibi ad iustitiam paret; atqui quidquid iustitiæ aut iustificationis est exordium aut adiuumentum, supra naturam est; ergo & hæc Attritio supra naturam est. Tertiò, Concilium planè supponit Attritionem illam excludere posse voluntatem peccandi, & quidem omnem. Atqui vt rectè Janssenius fatetur, *Tale propositum omnes vires humanas superat* (eius verba sunt) *nec nisi à Spiritu Sancto per veram & propriam Christi gratiam operante inspirari, aut haberi vlllo pacto potest*, ergo supponit Concilium Attritionem dari posse, quæ supra omnem naturam sit: Non loquitur autem, vti hic §. 5. ostendimus de Attritione quæ ex Charitate imperfectâ oritur, *eiusque factus sit*, vt perperam vult Neotericus, sed de Attritione seu Contritione quæ ideò imperfecta sit, *quoniam ex gehennæ metu concipitur*; igitur hanc planè statuit esse supernaturalem, donum Dei, & impulsus Spiritûs Sancti.

Ianfl. s.
de grat.
Christ. c.
34.

Et ne quis de Tridentini mente superfit dubitandi locus, illicò jam dictis subnectit: *Quamobrem falsò quidam calumniantur Catholicos scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu suscipientium, gratiam conferre; quod numquam Ecclesia Dei docuit, nec sensit*. Et tamen sat multi Theologi, præcipuæ etiam famæ, ante Concilium Tridentinum docuerant, Sacramentum Pœnitentiæ conferre effectum attrito; quos vide apud Suarem, & inter hos D. Thomam inuenies & Scotum. Miror fanè calumniam illam olim à Tridentino conuulsam & proscriptam, nunc rursus, non sine Sacrosanctæ Synodi despectu, renouari.

42.
Trid. sup.

Suar. in 3.
p. to. 4. dif.
20. sect.
1. n. 9.

Probat
secundò ex
D. Augu-
stino.

Tantæ tam Sacri Concilii auctoritati, eiusque manifestæ sententiæ nihil addendum existimabam. Tamen vt mensuram omnem expleam, libet etiam ex Augustino ostendere, supernaturalem esse posse actionem eam, quæ ex Timore gehennæ & quidem seruili depromitur. Ita habet vti n. 12. antè exposui. *Ille timor Domini, nondum castus, presentiam Domini & pœnas timet; timore facit quidquid boni facit*. Et ne detur vllus cauillandi locus, mox addit, *non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam*. Sole clarius est non de filiali, sed de seruili timore hîc loqui Augustinum. Atqui de hoc Timore dicit, quod ex eo peccator faciat, *quidquid boni facit*: ergo fatetur ex eo timore aliquid fieri posse boni, id est ad justificationem conducens. Atqui

43.

D. Aug. in
Pf. 127.

qui id semper contendit Neotericus, nihil profus boni posse fieri viribus naturæ, sed totum ex Christi gratiâ debere defluere, quod boni nomen fortiatur & rem; huius autem gratiæ defectu, Philosophorum virtutes vitia esse: igitur cum ex timore, boni aliquid eliquari posse fateatur Augustinus, etiam supernaturalem esse posse, & timorem ipsum & attritionem ex eâ emanantem, fateatur omnino necesse est.

D Aug. l.
de gratia
& libero
arbitrio
c. 18.

44. Sed quid argumentis mentem Augustini inuestigamus? en Auctorem ipsum sententiam suam liquidè explanantem. *Cave- re, inquit, debemus, ne nos arbitremur non accepisse Spiritum timoris Domini: quod sine dubio magnum est donum Dei.* Igitur timor ille non à naturâ est. Et quidem ut timorem, illum quem dono Dei peculiari accipimus, à mero naturali distinguat, Augustinus, statim subjungit, *Non quo timore Petrus Christum negavit* (scilicet naturali, quo timentur homines & ab iis inferenda mala) *sed illius timoris Spiritum accepimus, de quo ipse Dominus Christus, Eum timete qui habet potestatem, animam & corpus perdere in gehennam.* Hic certè timor seruilis est: & de hoc timore locum hunc interpretatur Augustinus. Et tamen eum ponit inter dona Spiritûs Sancti; quæ sanè dona, ad communis providentiæ ordinem, aut ad naturæ seriem nemo pro sano referet.

45. Atque hinc quidem patère jam arbitror, inuersam fuisse à Neoterico argumentandi & rectè colligendi rationem. Negat enim Attritionem ex Timore gehennæ conceptam, rectè justificationi consequendæ adhiberi, ex hoc capite quod actus sit naturam non exsuperans, adeoque minimè supernaturalis. Et contra, idcirco supernaturalem esse dicere debuerat, quia ad justificationem vtiliter & bene, ex sententia Tridentini, admouetur. Nisi fortè quis credat, æquius esse, sensum Uniuersalis Concilij, per vim ad mentem hominis priuati detorqueri, quàm vnus viri sententiam totius Ecclesiæ iudicio dirigi & conformari.

Inuerso modo de Attritione philosophatur Neotericus.

46. Cessent igitur posthac cauillationes illæ, quibus ut orthodoxæ sententiæ creent inuidiam, aduersarij populo & sibi persuadere conantur, naturalem actionem esse quæ ad justificationem promerendam à nobis admouetur; quod sine dubitatione esset erroneum. Nam quamuis attritio aliqua dari possit, quæ ordinis naturalis sit; tamen ut jam offensum est, datur etiam supernatura-

Conclusio. Datur Attritio supernaturalis.

lis, quam Tractatu sequenti describemus: & hanc solam dicimus ad justificationem conducere.

§. VII.

Attritio supernaturalis orta ex timore pœnæ &c. excludit Voluntatem peccandi de cœtero. Falsò dicitur quòd sit coacta: libera est prorsus & Voluntaria.

*Secunda
obiectio
Neoterici.*

Alterum quod in Attritionem telum intorquebat Neotericus supra n. 28. ex feriâ peccati commissi retractatione petebatur. Certum enim est & indubitatum, pœnitentem criminis, ita debere esse mente constitutum, vt voluntatem omnem committendi deinceps sceleris excludat cuius commissi jam pœnitet, prout Tractatu 12. n. 23. explicuimus. Atqui, inquit Neotericus, omnis attritio ex timore pœnæ ducens originem, inuoluntaria prorsus est & coacta; & sic peccato abstinet pœnitens, vt voluntatem illud rursus committendi, reipsâ retineat si tormenta æterna non detererent: igitur pœnitentiæ rectè exigendæ, dolor ex timore conceptus prorsus est inuutilis.

47.

Datur timor aliquis malus, & qui voluntatem peccandi reuincat.

Ingentem in aduersariorum scholis atque animis plausum concitauit hæc objectatio, præsertim plurimis D. Augustini suffulta locis, quibus eiusmodi pœnitentes grauissimè prosequitur Sanctus Doctor, & verò etiam jure meritissimo perstringit. Attamen & laruam argumentationi fucatae facilè est admodum detrudere, & rem omnem quam tenebris conantur obducere, Sole clariùs explicare. Respondeo itaque verissimum id esse, fieri omnino posse, vt qui ob metum gehennæ sceleribus abstinet, voluntatem peccandi retineat nihilominus, eademque sit paratus reipsâ committere, si aut inferni ignes non essent, aut illo supplicio peccata non plecterentur. Atque in hisce fateor non esse prorsus voluntariam à peccatis abstinentiam, sed magnâ ex parte inuoluntariam, & coactam pereundi discrimine. Sic rectè dixeris, mercatorem, qui tempestatis euadendæ studio merces in altum proiicit; non tam voluntate id agere, quam mortis imminenti coactum periculo; neque si bona abiicit, animum idcirco deponere ea retinendi, si tempestas non vrgeret.

48.

Rursus

Rurfus nec latro aut lupus, vt rectè Augustinus vrget, hic ab ouili, à domo cui expilandæ inhiabat, arceatur alter, accurrentium suaque propugnantium vi & impetu, idcirco prædandi desiderium deponit, quamuis pœnarum infligendarum metu, ingressum dissimulet & à vi inferendâ absteineat: abstinet enim, sed coactus. Rectè, inquam, dicuntur hæc omnia; certumque est, suppliciorum metu deterritos, à peccatis abstinere quamplurimos, qui tamen inuiti abstinent; obfirmatamque voluntatem peccandi præ se ferunt, si tanta supplicia aut non irrogarentur reis aut ea darentur euadere. Atque hi sunt, quos in locis omnibus allatis à Neoterico egregiè exagitat Augustinus, tamquam fucatè pœnitentes. Etenim re verâ non peccatum exhorrescunt eiusmodi homines, cuius perpetrandi flagrant desiderio, sed solam pœnam timent; neque tam desiderant benè agere, quàm sibi cauere ne sit malè. Sic autem pœnitentes, minimè absolui, nec per Confessionem reconciliationis gratiam impetrare, indubitata res est, & in confesso. Neque quidquam præterea ex Augustino exprimet tota Neoterici argumentatio.

49. Verùm quâ tandem ratione euincet, nullam aliam, præter hanc quæ falsa est & eumentita, Attritionem dari posse aut quæ metu pœnarum exorta, verè & ex animo commissum crimen detestetur? hoc certè nusquam docet Augustinus; neque quæ afferuntur loca hoc vsquam insinuant. Et tamen istud erat euincendum; in hoc versabatur cardo controuersæ.

50. At inquires, omni hoc timori ingénitum est, vt voluntas agendi in timente maneat, si pœna quæ metûs causa est, per actionem incurrenda tolleretur. Hinc dicit Neotericus, *verissimum esse quod dixit, in omnibus illis qui solo timore pœne peccatum caue- re volunt, manere voluntatis repugnantiam quâ nolent facere si pœna tolleretur; & ex illâ ipsâ conjunctâ voluntate, omnes coram Deo peccati esse reos* ita ille. Nihil certè amplius dixit Lutherus vti vidimus supra n. 6. & 7. ob hoc tamen dogma à Tridentino hæresis condemnatus. An non ergo & cum Lutero, Neotericus hic eodem fulmine perstringitur? verùm hoc nunc non ago. Hoc tamen peto; cum eam esse *timoris naturam*, dicat apertissimis D. Augustini testimoniis comprobari, vbinam Sanctus Doctor asserat, omni omnino timori id esse congenitum, quod asserit Neotericus? Aliquem talem dari fateor, & plurimos ex eo pœnitendi

Non omnis timor talis est.

D. Augustinus nusquam dicit naturâ timoris esse, retinere voluntatem conditionam faciendi id quod ex metu non facit.

Ianff. to. 3.
lib. 5. c. 29.

nitendi materiam petere, quos *procul dubio inuitos* pœnitentes vocat Augustinus, & rectè: malunt enim peccare, & tantum coacti nolunt, *in ipsâ voluntate intus rei sunt*: Fateor, inquam isthæc omnia. Sed D. Augustinum asserere, omnis timentis eam esse naturam, vt reipsâ velit agere quod metus prohibet, si metuendi causa tolleretur; hoc quidem prorsus nego aut assertum ab Augustino, aut ratione bonâ asseri potuisse.

Contrariâ
experientiâ
multiplicî
demonstratur
in rebus
naturalibus

51. Quid enim? an mihi quispiam persuaserit, ea omnia velle me, à quibus metu alicuius incommodi, aut mali naturalis nunc abstineo, datâ conditione quòd malum aut incommodum à re agendâ tolleretur? si placet mentem aduertite & videte, quàm hoc omni timori connaturale non sit aut ingentum. E turri non desilio, mortis ex tam immani saltu certissimè incurrendæ metu perterritus. An idcirco reipsâ voluntatem conditionatam habeo desiliendi, si mors lapsui connexa non esset? Domum peste infectam non subintro morbi contrahendi metu: an ideo voluntatem habeo subeundi domum illam, si pestis infamiâ non laboraret? Vestes à pice amoueo, eas ne inficiam: an quia id metuo, voluntatem habeo conditionatam, quâ statuo eas pici immergere, si liquidior esset neque tam sordida & tam viscosa materia? Ab igne manus abstineo vstulationis timore: an quia illo metu perterritus, flammæ manus non committo, illico eâ mente sum, vt si ambustionis abesset periculum, flammis eas sim immissurus, complexurusque ignem lepidè, aut suauiter desuauiaturus elementum tam amœnum? Quis isthæc pro sano dicta dixerit? Euidens itaque est, dari timorem aliquem, quò præstricta mens ab aliquâ actione desistit, nec tamen itâ sit constituta, in actionem eam proruptura vt sit, si timoris causa detergatur. Non igitur ex ipsâ timoris naturâ id colligi dicat Neotericus, quod cuidam timori inest, & non omni: neque à particulari timentis genio ad timoris naturam vniuersim condemnandam progrediendum est. Non satis apta persuasioni est ista collectio; neque à particulari specie, ad genus vniuersum, legitima est argumentatio.

Neotericus
argumentatur
à particulari
timore, ad
vniuersalem
timoris
naturam.

alterum
infinitis
peccatoribus, qui

Ac sic dico, quamuis sit qui timore pœnæ peccatis sic abstinet, vt ea perpetrare desideret voluntate conditionatâ, si pœnæ daretur indemnitas; tamen id non tam ex ipsâ timoris naturâ prouenire, quàm ex timentis vitio. Certum est enim infinitos esse homines, qui gehennæ metu percussi peccata detestantur, absolutâ

52.

lutâ omnino voluntate id agere; neque ipsis conditionem ullam (v. g. si infernus non esset, si peccata non punirentur) ne in mentem quidem venire. Quo pacto autem conditionatam voluntatem peccandi efformabunt, si illis conditio nulla aut à mente obicitur, aut ab alio proponitur? hoc certè est impossibile. Atqui qui sic crimina detestantur, sunt numero infiniti. Oderunt, inquam, absolutè scelus, quod vident esse eiusmodi vt æternis ignibus meritò castigetur; prout sequenti Tractatu, cum de modo Attritionem ex timore pœnæ efformandi agetur, explicabimus: de conditionatâ autem peccandi voluntate, ne quidem ipsis incidit cogitatio. Absit igitur vt reipsâ eiusmodi voluntas sit efformata, & timori pœnæ semper vt sit conjuncta, quod tamen volebat Neotericus.

*de conditio-
ne, si infer-
nus non
esset, ne
quidem co-
gitant. At-
teruntur
igitur ab-
solutè.*

*Probatur
ex Tridentino.*

53. Verùm quid multis opus est? Euidentiſſima ea est Concilij Tridentini mens, detestationem eiusmodi absolutam scelerum, concipi & dari posse. Ita certè loquitur: *Illam contritionem imperfectam, que Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ aut pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat..... verum donum Dei esse & Spiritûs Sancti impulsus.* Quid potest dici manifestius? certè cum Attritionem ex timore conceptam, verum Dei donum esse doceat, si voluntatem peccandi excludat, indubitatim statuit attritionem illam, voluntatem peccandi excludere posse; alioquin elanguida prorsus esset, imò & deridicula definitio rei, quæ naturâ suâ sit impossibilis. Quomodo autem timor ille voluntatem peccandi potest excludere, si semper, & quidem ex timoris naturâ, peccandi voluntas conditionata attritioni sit implexa? Rursus, quo pacto Spiritûs Sancti impulsus est, id quod sine peccato non exercetur? An eò tandem miseriarum fortè cum Caluino deuenimus, vt ad peccandum à Spiritu Sancto impellamur? & talis impulsus dicitur donum Dei: Quis hæc audiat & non exhorrescat? & tamen ex aduersariorum sententiâ, vtrumque, vti patet, sequitur liquidissimè.

*Trid. sess.
14. c. 4.*

54. Denique coactam & inuoluntariam esse scelerum abstinentiam quæ ex gehennæ metu ducit exordium, non est quòd multis oppugnem. Satis enim constat, timorem dari, qui ad eò non tollat voluntarium, vt eum potius augeat. Item à veritate prorsus alienum est, inuitum me facere quidquid ex metu ago.

*Falsum est
quod At-
tritio sit
a suo con-
clius.*

G g g

Et

Probatur
ratione.

Et vt id in actionibus positiuè, vt dicunt, faciendis verum esset, non tamen in omni abstinentiâ actionum id locum habet, à quibus exercendis metu mali abstineo. Nam vt exemplis n. 51. allatis vtar; à saltu è turri in subjectam planitiem faciendo, quamuis metu mortis abstineo, non tamen inuitus aut voluntate reluctante. Nec si pestis metu, domum infectam deuito, deuito inuitus. Nec pice si abstineo aut flammis, idcirco vllam sentio animi repugnantiam, aut lubentiam. Non igitur timori omni id est congenitum, vt vim inferat voluntati, eamque vt ab actione, reluctantem & inuitam remoueat. Sanè voluntate prorsus liberâ, Timorem gehennæ partes suas agere Tractatu sequenti demonstrabimus. Sufficit modò ostendisse me, non omnem pœnitentiam & abstinentiam à peccato quæ ex timore concipitur, coactam esse, & ab inuito animo concipi. Neque etiam tot verbis opus erat, vbi ea est clarissima Lutherum condemnantis Concilij Tridentini definitio. Ita habet. *Sed & falsò docent* (nempe hæretici) *contritionem esse extortam & coactam; non liberam & voluntariam.* Quid clarius? & rursus. *Si quis dixerit eam Contritionem* (scilicet imperfectam) *esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium; anathema sit.* Quid dici potest vehementius? Canonem integrum superius retuli n. 17. neque tam sacrosancto oraculo fas sit mihi quidquam superaddere.

Definitum
id est à
Tridentino.

Sup. c. 4.
in fine &
can. 5.

§. VIII.

Attritio supernaturalis ex timore pœnæ &c. concepta, sufficit ad obseruandam totam legem: eamque qui ex tali timore obseruat, obseruare ex amore iustitiæ demonstratur. Ostenditur quòd malè ab aduersariis explicetur Amor Iustitiæ.

Tertio ob-
iectio Neo-
scricæ.

VLtimum quod Attritioni, quâ minùs apta sit peccati medicina, obuoluebatur vitium & conuitium, est, quod nullius fiat peccati remissio, nisi detestanti omnia, & quidem cum firmo animi decreto obseruandi totam Dei legem: & tum à commisso scelere, tum ab omnibus omnino deinceps abstinendi. Talis autem voluntas ex timore non potest elici, cum istud Charitati

55.

Iamfl. ibid.
c. 31.

rati soli sit proprium, inquit Neotericus. Hæc eius verba. c. 31. *Impossibile est eum qui peccandi voluntate detinetur, solo pœnæ timore mutare voluntatem, sed hoc proprium est charitati, quâ animus à peccati, tanquam iniustitiæ dilectione, ad justitiæ dilectionem transferatur.* De voluntate autem obseruandi totam legem, ita

ibid. c. 33.

statuit c. 33. *Hoc enim est vnum ex difficillimis quod Charitas præstare potest; sed sine Dei seu justitiæ dilectione possideri impossibile est.* Sententiam hanc cum pronuntiasset Neotericus, nec tamen probasset, quasi de re admodum præclarâ sibi applauderet, statim subiicit *Mirabile & nouum esse paradoxum*, quod tamen ex D. Augustino se dicit eruere. Nouum esse & paradoxum, fateor. Sed quia nouum est dogma, suspectum debebat esse auctori, veteris Ecclesiæ amanti; apud quam non de optimâ notâ commendabiles sunt nouatores & paradoxo. At dogma istud, etiam ipsimet auctori nouum eruit ex vetere Augustino. Itane vero? & rem Ecclesiasticæ institutioni & doctrinæ adeo necessariam, in Augustino non vidit verus Ecclesia, vidit autem hesternus homo? Hoc certè mihi accidit præ nouo paradoxo admodum *mirabile*: fallor, nisi & hoc quoque inter hodierna paradoxa libeat annumerare. Loca autem D. Augustini, ex quibus hæc nouitas paradoxa creditur erui, ea sunt imprimis quibus docet S. Doctor, non caueri peccata si id fiat *timore pœnæ & non amore justitiæ*; item *Amicus erit justitiæ si eius amore non peccet*, rursus, *Non bonus est quispiam timore pœnæ, sed amore justitiæ*. Ad hanc sententiam; collant omnia quæ ex Augustino afferuntur: quæ antequam expoñam & ostendam perperam omnino à Neoterico intelligi.

Sententiam
suam vocat
Mirabili
paradoxi
nouitatem.
Sed nouitas
semper in
Ecclesia est
suspecta.

56.

Libet quærere; quod si verum sit, per pœnæ timorem, nec voluntatem peccandi à peccatore mutari posse, nec legem obseruari, nec quidquam boni agi; quo sensu aut quam verè dixerit D. Augustinus, *Timeamus, mutemur, & non timebimus*. Certè de filiali timore intelligi hæc non possunt. Timor enim ille numquam perit, nec potest perire, quinimò per charitatem perficitur. Atqui mutatione vitæ factâ, dicit Augustinus, *Et non timebimus*; igitur de timore seruili seu ex metu concepto hic agit. Atqui eo timore adhortatur nos *ut mutemur*: statuit ergo timore illo induci posse *mutationem* peccatoris; aut certè futilis & vana est Augustini adhortatio. Rursus, quo pacto sibi con-

D. Augustinus docet per timorem peccatorem conuerti posse.

D. Aug. in
ps. 49.

Et legem
totam ob-
seruari.

idem pro-
batur ex
D. Chry-
sostomo.

Probat
ex Scrip-
tura.

stat Augustinus, dum disertè ita loquitur: *Per timorem pœnæ bona vita retinetur: per bonam vitam conscientia comparatur, ut per bonam conscientiam nulla pœna timeatur. Quapropter discat timere qui non vult timere.... discat ad tempus esse sollicitus, qui semper vult esse securus.* An hîc non agitur de legis vniuersæ obseruatione? D. Chrysostomum afferre vix audeo, ne aduersaria pars, Pelagianismi notam sanctissimo & grauissimo Patri, per summam impudentiam, rursus inurat. Dicam tamen id quod habet hom. 15. ad Populum; quam extra omnem controuersiam est, esse Chrysostomi. Hæc eius verba. *Nihil enim tantum peccata quidem consumit, virtutem verò crescere facit & germinare, quantum continui timoris natura.* Propterea qui non viuunt in timore, rectè illum facere non est facile; sicut vicissim cum timore viuentem impossibile est peccare. Quid ad hæc dicent aduersarij? Sanè nimis antiquum & veterem esse Chrysostomum, quàm vt mirabile, & nouum paradoxum, nuper in nouo Augustino inuentum, satis commodè & aptè intelligat.

Ita sit. Sed quid ad Sacræ paginæ testimonia respondebitur? Infinita sanè sunt loca quæ timorem hunc commendant; imò quæ ad rectè viuendum statuunt esse necessarium. Paucula quædam retuli superius. num. 8. Istud autem dissimulandum non est quod Job de se testatur *Verebar opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* Igitur supplicij metu in officio continebatur. Festiuum verò est quod illico subiungit. Etenim quasi si hodiernis nouatoribus os vellet obstruere, asserentibus nimirum peccati reos esse, qui ex timore pœnæ peccatis abstinent, aut vitam rectè instituunt, statim subiicit: *Si autem & sic impius sum* (scilicet verendo opera mea, eò quòd sciam Deum non parcere delinquenti) *quare frustra laboraui?* & tamen non frustra laborasse censendus est, qui istud à Deo pro rebus benè gestis, vitæque rectè institutæ, encomium retulerit, *Numquid consideraisti seruum meum Job, quòd non sit ei similis in terrâ? homo simplex & rectus ac timens Deum, & recedens à malo.* Recessit à malo Job, non igitur frustra laborauit; multò minùs aut impius fuit, aut peccati factus est reus, dum verebatur malè agere, ex hoc capite quod Deus non parceret delinquenti. Nulla hîc profecto charitatis est mentio; sed quòd exactè & ex Dei mente Job perfectè vixerit, solius Timoris est commendatio. Verùm

D. Aug.
ser. 214 de
tem.

D. Chryf.
com 15.
ad pop.

57.

Iob. 9.
v. 28.

ibid. v. 19.

Iob. 1. v. 8.

rùm quid his inhæreo, qui Sancti Concilii euidentissimam hac de re sententiam habeo, quam superius n. 53. attuli? Certè non satis sobriè, uti tum dicebamus, declararet, *Attritionem, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, donum esse Dei & Spiritûs Sancti impulsus*, si per eam peccatum, & quidem omne (quod ad spem veniæ est necessarium) excludi, censeret esse, ut vult Neotericus, impossibile, solusque id charitatis opus esse, & *quidem unum ex difficillimis.*

Et Tridentino.

58.

Complanata, uti credo, forent omnia, si modò D. Augustini auctoritatibus, ex quibus nouum dogma sese eruisse gloriatur Neotericus, fuerit satisfactum. Et hoc quidem erit jam perfacile. Etenim quid dicit Augustinus? *Amore iustitiæ extingui peccatum, & non timore pœnæ. Amicum esse iustitiæ, qui eius amore non peccat: non esse bonum quempiam timore pœnæ, sed amore iustitiæ:* & multa his similia. Fateor hæc esse verissima: at quid exinde conficit Neotericus? Sanè pœnitentiam peccatoris non esse legitimam, nisi ex Charitate, tamquam radice enascatur. Hoc ei semper in ore est, ita velle Augustinum. Ego tamen id in nullo, quem ex Augustino affert, loco inuenio. Dic enim, amabo, vbinam asserit Augustinus, Amorem iustitiæ, esse Charitatem illam celebrem quâ Deus diligitur super omnia amore beneuolo, quamque tertiam nuncupamus virtutem Theologicam seu Diuinam? hoc autem si non asserat Augustinus, ut quid eius auctoritas obuoluitur, quæ ad controuersiam nostram nil quidquam facit? in eo enim stat omnis nostra disceptatio, an ad detestanda peccata, amor Dei super omnia dilecti, seu Charitas Theologica ita sit necessaria, ut sine eâ non detur vera pœnitentia. Negat id Neotericus, eò quòd Augustinus statuatur peccata euitanda *Amore iustitiæ.* Vult id Augustinus, fateor, & benè vult; sed à Neoterico non benè intelligitur. Quis enim dicit Amorem iustitiæ, esse Charitatem Theologicam, seu amorem Dei super omnia dilecti beneuolum? hoc sanè gratis fingitur. Constat enim *Amorem*, non pro formali amoris actu, sed pro mero desiderio Latine admodum, non à Cicerone tantum profanisque scriptoribus, sed & à SS. Patribus, atque adeò D. Augustino aptè proferri: sic & amor pugnandi, amor habendi, amor edendi, amor auri, rectissime dicitur: & tamen an quisquam dicet, hæc amari amore formali, seu *veri nominis & essentia*, qui ex mente D. Thomæ, & Theologorum, imò & Philosophorum omnium, non

Amor iustitiæ qui ab Augustino requiritur, est desiderium seu voluntas iustitiæ.

Probatum ex vulgata modo loquendi.

nisi ad id quod ratione sit præditum, sese extendit, in iisque terminatur? Desideratur sanè aurum, non amatur; & tamen eius desiderium, quamvis æquiucè, non ineptè tamen, amor dicitur; sed metaphoricus & translaticius.

Error Neoterici.

Atque eccum jam manifestum, in D. Augustino intelligendo Neoterici errorem, quem hallucinationem ipse in nostris Theologis nominaret. Omnia cum ad antonomasticè dictam Charitatem ei propositum esset trahere, ubicumque Amoris nomen vidit expressum, de Amore Dei super omnia dilecti, voluit esse sermonem. Verùm, ita nos diuinus Amor conjungat & Deus amet; quid quæso *Amor justitiæ* significat aut significare potest, si verba spectes, quàm solum *Justitiæ* exercendæ desiderium aut voluntatem? Quis, inquam, cum hæc verba proferri audit, *Amor justitiæ*, de Amore qui tertia virtus Theologica sit, fieri sermonem intelliget? Quod si tamen eum hic exprimi præfractè vis, dicamus sanè, *Amor*, id est actus amoris Dei super omnia dilecti. Sed quid tum agam cum genitiuo *Justitiæ*? aut quem sensum habebō, si genitium *Justitiæ*, nominatiuo Amoris Dei super omnia dilecti conjunxero? Nullum omnino. At si per Amorem *Justitiæ*, nudum desiderium intellexero, clara est constructio, clarissima est D. Augustini sententia.

59.

Non potest nominari unus Amor, cum genitiuo justitiæ construi, si Amor hic sit amor Dei super omnia dilecti.

Error Neoterici in hoc est positus, quod putet desiderium justitiæ non posse ex aliâ virtute quam Charitatis diuina profluere.

Quod si dicas Amorem *Justitiæ*, seu desiderium *Justitiæ*, ipsissimum esse actum Charitatis quò Deus super omnia diligitur; aut si non sit formalis actus Charitatis, tamen ex eo necessarium esse ut profluat; respondebo vtrumque non ex vero dici, & assumi tamquam certum, id quod est in controuersâ; nullâ verò id aut ratione aut auctoritate euinci. Jam enim demonstratum est paragraphis præcedentibus Desiderium *justitiæ*, Amorem voca, sine Charitate Dei super omnia dilecti posse obtineri: & quamuis ex Amore Dei super omnia dilecti profluat *Justitiæ* amor, seu desiderium tribuendi cuique quod suum est, præsertim Deo; quòd aliud nihil significat quàm voluntatem, legem totam obseruandi: tamen eadem similisue voluntas, etiam ex consideratione fæditatis peccati, uti loquitur Tridentinum, & supplicii justè inferendi grauitate potest profluere. Et verò etiam profluit, dum ex pœnarum infligendarum acerbitate & diuturnitate percussus peccator, grauitatem criminum, justamque Dei displicentiam intelligens, ea seridè totisque animi viribus auersatur. Mox hæc fusius expone-

60.

exponemus. Istud mihi jam sufficit ostendisse, neutiquam ex verbis Augustini, dum de Amore Justitiæ loquitur, posse colligi vel per umbram, eum de Amore Dei super omnia dilecti, aut de desiderio ex eiusmodi amore profluente sermonem facere, sed de mero Desiderio seu amore complendæ justitiæ agere, vnde cumque demum is profluat, seu ex amore Dei benivolentia, seu ex timore supplicii justè ab offenso Numine infligendi. Vnde cumque enim oriatur tam sancta respiscendi voluntas, tamen rectè dicitur, atque reipsa est, desiderium seu *Amor Justitiæ*.

Id ex D. Augustini allatis sententiis minimè conficitur.

§. IX.

Explicantur loca D. Augustini, quæ in speciem videntur contraria.

61. **I**stud autem priùs sedulò attendendum est, vt testimonia quæ ex D. Augustino afferuntur, & primâ fronte videntur difficilia, rectè percipiantur; non esse ex mente sanctæ Synodi, timorem solum aut solitarium, ad pœnitentiam, aut respiscendi voluntatem sufficere, sic vt finis vltimus pœnitentiæ, sit sola pœnarum euasio; quod tamen omni attritioni ingenitum volunt aduersarii, licet falsò & perperam, vt vidimus §. 8. sed necessarium esse, vt ex illo timore justè inflicto, peccator verum odium sceleris concipiat, quò non tam pœnas quàm pœnarum occasionem, scelus inquam, detestetur: & sic justitiã, id est obseruationem legis tam justè latã, & tam atrociter vindicandã amet, desideret, & totis viribus adimplere concupiscat, tamquam æquam, & à Deo etiam per intentata supplicia si secùs faxit expiandam. Coniungenda itaque sunt semper hæc duo, Timor pœnæ, & ex eo enascens odium non tam pœnæ quàm peccati: item Timor pœnæ, & amor seu desiderium justitiæ, & tunc habebitur legitima de Attritione ex timore pœnæ conceptâ sententia: & testimonia D. Augustini, quæ Timori videntur opposita, intelligentur & verè & commodè. Omnia his inferere quæ affert Neotericus, prolixæ & minimè necessariæ foret operæ. Quædam afferemus, & quidem ea quæ quia plus creduntur habere ponderis, maioribus etiam ab auctore characteribus c. 30. exprimuntur. Sed fidem tuam appello hîc

Solus timor pœnæ non facit verã Attritionem, iungendus ei est Amor seu desiderium iustitiæ.

Lector

Lector partium studio non præoccupate. Attende obsecro, quàm hæc ipsa, quibus sanam doctrinam impeti credunt testimonia, eam magis explicent, solidiusque confirment.

Ex hoc, loca ex D. Augustino allata facile & in vero sensu explicatur.

Vnus quem ex Augustino affert locus est ex Conc. II. in Psal. 62. 118. *Qui timore pænæ, non amore justitiæ opus legis facit, profectò inuitus facit. Quod autem inuitus facit, si posset fieri mallet utique non juberi. Ac per hoc, legis quam vellet non esse, non est amicus, sed potius inimicus: nec mundatur opere, qui immundus est cogitatione & voluntate.* Miror sanè has, & eiusmodi sententias ab aduersariis afferri, quibus orthodoxa sententia, ipsis tamen contraria, stabilitur. Nam sicut ex D. Augustini mente certum est, eum qui timore pænæ tantummodò, excluso amore justitiæ opus legis facit, profectò inuitum facere; ita ex aduerso eius mens est, eum qui ex timore pænæ, amorem seu desiderium sincerum legis obseruandæ concipit, & ex hoc desiderio opus legis facit, profectò non inuitum facere: & propterea non malle utique non juberi, quod facturus est non inuitè. *Ac per hoc legis quam vult esse, inimicum non esse sed amicum: & denique mundari opere qui mundus est cogitatione & voluntate.* Hanc Augustini mentem esse, nemo ne aduersarius quidem potest inficiari. At inquires, ex timore pænæ non potest elici amor Justitiæ. Hoc, inquam, nunc non agimus; egimus id modò, elici posse dum demonstrauiamus. Istud nunc vrgeo, contrarium hîc ab Augustino non doceri; & si elici desiderium huiusmodi ex timore possit, sententiam orthodoxam explanari hîc ab Augustino assero, non oppugnari.

Explicatio est adhuc pro nobis locus, quem adfert Neotericus ex Epist. 144. loquitur D. Augustinus rursus de homine, qui tantum ut pœnas eua dat à peccatis abstinet; nullo autem modo ex amore justitiæ, seu desiderio rectè agendi. Illum autem meritò perstringit. *Nam quantum in ipso est, inquit, mallet non esse justitiæ peccata prohibentem & punientem. Et utique si mallet non esse justitiæ, quis dubitauerit quod eam si posset auferret? Ac per hoc, quomode justus est justitiæ talis inimicus, ut eam, si potestas detur, precipientem auferat, ne comminantem vel judicantem ferat? Eleganter hæc & verissimè Augustinus, uti & ea quæ subnectit, capitalibusque litteris, nescio quorsum, exprimit Neotericus: *Inimicus ergo justitiæ est, qui pænæ timore non peccat: amicus autem erit, si ejus (scilicet justitiæ) amore non peccat. Tunc enim verè timebit**

D. Aug. in Psal. 118. Conc. II.

63. D. Aug. epist. 144.

bit peccare; nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere. Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennas odit. Quis hinc non videt Augustinum agere de peccatore, qui pœnas tantum timet, nec ex timore, ad iustitiæ amorem seu desiderium mente enititur? Atqui de tali pœnitente nos non agimus, neque unquam egit Ecclesia. Cur ergo hic locus opponitur? Ideò sane, quia hoc sibi mente designarunt penitus aduersarii, timentem gehennam non posse amare seu desiderare iustitiam. Atqui hoc erat demonstrandum ex Augustino. Neque enim hic negat, tale desiderium ex timore posse existere. Ut quid ergo & se, & Lectorem futilibus auctoritatibus defatigant? An ut incautum irretiant, malè & bene timentium dissimulant differentiam?

Tonunt
aduerarij
tamquam
certum id
quod ex
Augustino
erat probã-
dum.

64.

D. Aug. l.
de Spirit.
& litt. c.
14.

Difficilior, saltem in speciem, est locus, qui ex libro de Spiritu & Litterâ producitur. Apparens difficultas, ex æquiocatione Charitatis oritur; quâ expositâ, rursus exsurgit noua orthodoxæ sententiæ confirmatio. Ita habet. *Mandatum si fit timore pœne non amore iustitiæ, seruiliter fit non liberaliter; & ideo non fit: non enim fructus est bonus qui de Charitatis radice non surgit.* Mirabar hunc locum à Neoterico non magis vrgeri, præsertim id quod de radice charitatis disertè videtur pronuntiare, sine eâ scilicet *nullum fructum bonum surgere*, id est, nullum bonum opus exerceri. Verùm crediderim dissimulanter id factum, vt sensum Augustini non explicet, sententiæ suæ nihil quidquam suffragantem; verba quæ sibi fauere in speciem videbantur, protulisse contentus. Ut igitur Augustini mens rectè exponatur, sciendum est, toto illo capite Augustinum agere de lege vt D. Paulus loquitur occidente per litteram, quam opponit legi viuificanti per gratiam. Illam docet occidere, seu ruinæ causam esse, quia præcipit & non adiuuat vt mandata executioni mandentur; quod nunc agit lex gratiæ: non enim tantummodò præcipit quod faciendum est, sed & gratiam subministrat vt fiat benè; id est, amore seu voluntate exercendæ iustitiæ, & agendi quæ recta sunt, quod ingenui est & liberalis animi. Hisce fusè expositis, tum demum relatam subijcit sententiam, quâ vtriusque legis differentiam exponit, *Mandatum si fit timore pœne non amore iustitiæ*, id est, si amorem aut desiderium iustitiæ excludat, vti fiebat in lege occidente, *seruiliter fit non liberaliter, & ideo non fit*, scilicet benè, seu sic, vt laude præ-

H h h

præ-

Quid sit
facere ser-
uuliter, quid
liberaliter.

præmiouè digna sit eiusmodi legis obseruatio. Seruuliter enim fit, id est coactè, & voluntate per violentiam extortâ; vti passim à mancipiis obsequia dominis præstanda extorquentur. Liberalis enim (id est, quæ liberam seu ingenuam facit esse legis obseruantiam) ea est quæ liberam prorsus voluntate exhibetur. Quæ quidem omnia sunt verissima. Sed in hoc & vehementer, & semper fallitur Neotericus, quod sibi fingat timorem dari non posse, è quo desiderium seu amor iustitiæ enascatur; quod sanè nec hîc, nec vsquam docuit Augustinus. Quamuis enim dicat *seruuliter* fieri & non *liberaliter* seu ingenuè, id quod fit timore pænæ non amore iustitiæ, non dicit tamen seruuliter fieri, id quod fit desiderio seu amore iustitiæ, qui ex timore enascitur; quinimò contrarium satis insinuat. Error ergo Neoterici in hoc est totus, quod non existimet fieri posse vt ex timore seruili, liberalis sequatur legis obseruatio, statuatque quasi indubitatum, quidquid ex timore seruili fit, fieri semper seruuliter, id est, inuitè & coactè. Quod tamen à Tridentino in Lutheri erroribus est condemnatum. Distinctionem hanc quæ summi momenti est Tractatu sequenti fusiùs exponemus; Neoterico respondisse nunc sufficiat.

Ex timore
seruili po-
test oriri
obsequium
liberale.

Quod verò subjicit Augustinus: *Non enim fructus est bonus qui de charitatis radice non surgit*, non est quod quemquam urgeat, quasi si mens Sancti Doctoris sit, nihil boni nomen mereri, quod non ex Charitate Dei super omnia dilecti fit. Nomine enim charitatis non semper excellentem illam, & quæ antonomasticè Charitas Theologica, seu Amor Dei super omnia dilecti dicitur, exprimit Augustinus; sæpissime enim beneuolentiam, id est, vt clarè, licet minùs Latine, rem explicem, *boni voluntiam*, seu voluntatem rectè agendi quia rectum est quod agitur, Charitatis nomine comprehendit. Sic sæpenumerò, charitatem dicit esse bonam animi affectionem agendi benè. Libro 8. de Trinitat. cap. 10. *Quid est dilectio vel charitas, quam tantoperè Scriptura laudat & prædicat, quam amor boni?* id est desiderium. Rursus l. 2. contra duas Epist. Pelagian. c. 9. *Quid boni cupiditas, nisi charitas.* Et l. de gratia Christi c. 2. *Quasi verò aliud sit bona voluntas, quam charitas,* è quibus plurimisque quæ afferri possunt locis, manifestum est, per *Charitatis* vocabulum non semper virtutem illam Theologicam, quæ celebri titulo Charitas dicitur, intelli-

Charitatis
nomine sæ-
pè bonam
voluntatis
affectionem,
seu boni
voluntiam
comprehen-
dit Augu-
stinus.

D. Aug. l.
8. de Trin.
c. 10. item
l. 2. contra
duas epist.
Pelagian.
c. 9. item
l. de grat.
Christi
c. 2.

intelligere Augustinum; sed vulgari vsitatoque loquendi modo, voluntatem sponte suâ & propensione animi ad virtutem exercendam inflexam, charitatem, seu boni amorem nuncupare. Et hoc modò charitatem hic ab Augustino accipi est manifestum. Opponit enim fructum seu actionem e charitatis radice profluentem, ei quæ seruiliter fit, hoc est violentè & coactè. Nihil autem bonum esse definit aut laude dignum, nisi quod ex charitate, id est ex liberali & voluntariâ propensione animi seu boni-volentiâ præstatur. Displicet enim Deo obsequium quod fit seruiliter; id est inuitè; qui non tam obsequium à creaturâ postulat, quam in obsequio ingenuam voluntatem.

66. Sed satis fit. Credo enim Attritionis actum sanctissimum, ab aduersariorum morsibus & arrosionibus, pro instituto meo, abunde vindicatum. Malum & peruersum actum esse docuit Lutherus: & à Concilio Tridentino anathematis fulmine est percussus. Bonum esse verbatenus fatentur aduersarii: sed quo pacto bonus fit, & nihilominus, omnes coram Deo peccati reos faciat: Rursus, ex eo non posse ita fugi peccatum, ut nullum aliunde peccatum incurrat: Hæc, inquam, quâ ratione cum Attritionis bonitate componantur, non satis intelligo. Statuat Lector dicendum quid sit. Neque verò sibi à Sancto Augustino patrocini quidquam petant, quem ipsis minimè fauere jam ostensum est: Et vt sententiam orthodoxæ contrariam habuisset aliquando vir Sanctissimus, certè post Concilium Tridentinum, non ausus fuisset Pontificum & Ecclesiæ decretis refragari; *contra cuius auctoritatem, verba sunt D. Thomæ, nec Hieronymus, nec Augustinus, nec aliquis Sanctorum Patrum suam sententiam defendit.* Hæc cum dixi, dixi omnia. Videant autem quàm benè Sanctum Patrem hâc in parte imitentur, qui eius, & putidè & falsò sese jactitant discipulos & sectatores.

D. Augustinus nec ullus SS. PP. suam sententiam contra Pontificum & Ecclesiæ auctoritatem unquam defendit.

D. T. 2. 2.
q. 11. a. 2.
ad 3.